г. Уилки 6
ул. Библиотечная 15
Книгохранилищу Рос. биб-ке
СССР им. В. И. Ленина

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ◆ ШОАТТА, 17 ДЕКАБРЬ, 1983 ШУ. ◆ № 151 (6873). ◆ Мах 3 кеп.

КПСС ЦК Политбюро

КПСС ЦК Политбюрос аргIанарча заседане йийцар 1984 шера СССР экономически социальни дегIайоалара Паччахьалкхен плана а СССР Паччахьалкхен бюджета а проекташ. Цу дешаех хоамаш дир Политбюро ЦК КПСС члена, СССР Министрий Совета Председатела Н. А. Тихонова, СССР финансай министра В. Ф. Гарбузова.

Заседане белгалдаьккхар, укх шера экономически дегIавхара темпаш лакхъеннилга, кIезиг-дукха тоаденнад дикала хьокхамаш, промышленносто, транспорто, гIишлош еча планаш кхоачашъелга, дегIаденад юртбоахама продукци йоаккхилга, бахаца доходаш йоаккхагIа хинна, бIарчча хьайнцача юрта боахаме дикагIча оагIорахьа хувцамаш хулаш латт. Паччахьалкхен а къахьегама а дисциплина чIоагIъяре, организованность лакхъяра, гIулакх корта болаш леладара, довл дара дерригача боарамашка кадрай бехктокхам айбара тIадерзадаь гIулакхаш чакхдаьхад. Цу хьалашка лоархIаме да хIанз хьанийна темп, гIулакхаш кортаболаш леладара лаьца никъ карара ца далийтар, боахам лелабара лаьца никъ тIагIерттIа а леррагIа а дIахо бахьар, позитивни тенденцеш хьинарегIа дегIакхувлар.

1984 шера паччахьалкхен планах парте XXVI съезда а цул тIехьагIа хиннача КПСС ЦК Пленумий а решенеш кхоачашъяра лоархIаме хIама хила деза. ХьалхагIа хиначул дукхагIа из тIаерзаяь я экономика эффективность лакхъяра, халкъа боахам боаррамагIа дегIакхувлара. Плана тIа предприятенита, министерствашта, ведомствашта хьалхашка декхар оттадаьд, къаьстта довгори металли а ухийташ, материальни ресурсаш кIезигагIа ухийташ продукци йоаккхилга алсамдаккхар Iалардара хьакъехьа. Къахьегама овсарле лакхъяр, продукцега дIадодар кIезигдар, хьахулаш бола пайди боккхагIа хилийтар санна лоархIамегIа дола экономически хьокхамаш кхоачашдара задинеш кхоачашъелга даим а теркама юкъемоттиге хила деза. Плана тIа белгалдаьд дIадодачунца инйсдича юххера хьахулараш доккхагIа хулга, Iилмана, техникана, хьалхалаттача опыта карагIдаьнираш, къахьегама бригадни формагIа вIаштIехьбоаккхилга практикана шерра юкъейхухьилга. Плана социальни лостам чIоагIагIа хул. Мехка оборона йоагIача боараме хилийтара мел эшар белгалдаьд. Плана ерригa разделаш йоагIача тайпара вIаштIехьъяьхка елаш хиларах, из кхоачашъеча хана доакъоша а предприятеша а боаррамагIа болх беш хилийтара кхы тIа эша торонаш даим а тIагIертта а леха езаш хиларах, материалаш, бийдал, энерги, кхыйола ресурсаш чIоагIагIа кхоелга Iалашде дезаш хиларах, советски наьха вахара боарам леррагIа лакхбе безаш, халкъа эша товараш дукхагIа хьаде а уж дикагIа хилийта а дезаш хиларах новкъоста Ю. В. Андропова дийцараш Политбюрос дизза къобалдаьд. Мехка йолаш йолча производственни а Iилман-технически а потенциалах биззагIен эффективне гIон пайда эцара, готтига моттигаш а боахам дегIабоалабечара диспропорцеш а дIаяхара, экономикана доал дара механизм аргIайоаккхаш тIаьра болх сихбара деша къаьстта теркам тIабахийтар.

ХьатIадоагIача шера йола Паччахьалкхен плана а бюджета а хьакъехьара хьачуенна проекташ массе оагIорахьара йийца а йийца. КПСС ЦК Политбюрос соцам бир парте Центральни Комитета аргIанарча Пленуме юкъа уж дIачуялара хьакъехьа.

ИттазлагIа хержача СССР Лакхехьарча Совета полномочеш хьатIадоагIача шера март бетта чакхъяларна дувзадениа Политбюрос дийцар мехка паччахьалкхена Iаьдала лакхерча органий аргIанара хорижамаш дара кийчо ярах цхьа дола дешаш.

ХургIолча хорижамий кампанеца дувзадениа партийни организацей декхараш белгалдеш бола соцам тIайийцаб. Цу тIа белгалдовккх, хорижамашта кийчо еча хана социалистически народовласти дIахо дегIакхувла, коммунистий а парте боацарий а блок чIоагIъе езаш хилар, паччахьалкхен а общества а гIулакхашта доал деча гражданаш тIатIа дукхагIа юкъеувзабелаш хилар. Декхар оттадаьд наха юкъе хьа а леха, бокъонца сий деш бола нах халкъа бизза виналаш депутаташа кандидаташ бе увттабе аьнна, уж хила беза эшаш йола политически а гIулакха а оамалаш йолаш, къахьегамхоша лоархIаш, нахаца болх бе ховш.

КПСС ЦК Политбюрос белгалдаьккхар, хорижамаш хилалехьа беш бола беррига болх советски общество социально-политически а духовни а дегIакхувлара хьалдача декхарашца партийни организацена айхха бувза безаш хилар, укх шера планови задинеш толаме кхоачашъяра, пятилетка дикъалагIча шера хьалхарча денош дена ритмични болх баре къахьегамхой шозаш тIадерзаде дезаш хилар. Из деча хана организаторски и политически а балха ерригача средствашца дахла даргдоацар да хорижамашта хьалхарча мероприятешка харжархоша хьинарен безам болашен дакъа лоацилга Iалашдар, шерагIа пайда эца беза агитаце а пропаганда а тайп-тайпарча формехи методехи, хьалхагIе а гIулакхоагIча беса вIаштIехьдаьккхар гIертара формализма элементаш дIаяха еза.

СССР Лакхехьарча Совете деча хорижамех халкъа депутатий Советий, ерригача паччахьалкхен органий балха хьажар хила деза. Хорижамашта хьалхарча собранешка паччахьалкхен органий балха критически мах бара, харжархой накаеш кхоачашдара, хьовхаш а кхоачамбоацараш а белгалдара, уж дIадахара де дезараш чакхдахара, гражданий предложенешка, замечанешка, заявленешна теркам тIабахийта хьожилга мел йолер Iалашдеца дарг да хилар белгалдаьккхар Политбюрос.

Цу дешах бола КПСС ЦК соцама изложенни кепайоазон тIа хургья.

Политбюро заседане йийца а йийца, къоабалъяьй 1983 шера Москве дунен халкъашта юкъерча а идеологически а дешай хьакъехьа хинна социалистически мехкий коммунистически болхлойи партей Центральни Комитетий секретарий совещанех бола информаци.

Варшавски Договора чудоагIача мехкий оборона министрий комитета Софие хиннача заседане советски делегаце баьча балха а Д. Ф. Устинов керте латтача делегаце Болгаре Халкъа Республика хьача визита а итогаш могаьйт.

КПСС ЦК Политбюро заседане дийдад кхидола дешаш.

Социалистически яхьа дневник

ХАНАЛ ХЬАЛХА

ЦхьайтталагIча пятилетка кхоалагIча шера болх дика вIаштIехьоаьккха къахьегаш я Нохч-ГIалгIай шекара завода коллектив. Керда дьувкъам хьачуица мий ханнахьен дикен кийчбеннача предприяте къахьегамхоша сиха а ца йоттам а шекара свеклаш чакхйоах.

ЛерттIа вIаштIехьъаьккха социалистически яхь лелаяр, къахьегаме хьалхалеттача методех дикагIа пайда эцар бахьан долаш перерабатчиккий торо хилар продукци арахецара шера йола план ханал хьалха кхоачашъе.

КПСС XXVI съезда, цул тIехьагIа хиннача парте ЦК Пленумий решенеш кхоачаш а еш завода коллектив тIатеIIа къовсам лоаттабеш я карарча шера социалистически декхараш кхоачашдара тIехьа.

ПЯТИЛЕТКА КХОАЧАШЪЯЬР

Дикача къахьегама толамашца чакхдовккхаш латт цхьайтталагIча пятилетка кхоалагIа шу Назрановски трикотажни фабрика коллективо. Продукци паьхалъяккхара цхьайтта бетта плана 102,2 процента, валови продукци арахецара план 112,6 процент кхоачашйир оаха.

Цу гIулакха юкъе доккха дакъа дихьад хIаьнаш тегача мотористкаша. Фабрике дукха бе шоай хьаьнача къахьегамна предприяте сий лакха лоаттадеш бола нах. Уж ба хIаьнаш тегараш Дарсигова Дугурхан, Евлоева Марем, Богатырева Лида, Сагова Хадишат, иштта кхыбараш. ХIаьта къаьстта дикагIа хьожийташ да Богатырева ПаьтIамата. 1973 шера ера из тха фабрике балха. Духхьал итт класс яьккха хилар мара кхы балха гоэзал яцар цун. Бакъда, лоацача хана хIаьнаш тегачун професси кара а ерзаль дика толамаш даха йолаелар. ХIанз ПаьтIамать лакха лелаю «Коммунистически къахьегама ударник» яха сий дола цIи. ИттлагIча пятилетках даьхача толамех Богатыреваййна еннай «За трудовую доблесть» яха медаль. ХIаьта цхьайтталагIа пятилетка цо кхоачашъяьй хIанзале. Тахан из болх беш я 1988 шера июнь бетта чотагIа.

М. СУЛТЫГОВА,
Назрановски трикотажни фабрика инженер.

Машара гIулакха — хьинаре вахта

«Красный молот» завода къахьегамхой, беррига советски нах санна, чIоагIа духьала ба дуне экхийта жерхIача Рейгана администраце политикана. «Першинг-2» яха американски ракеташ Европе дIаийсъяра, хIана аьлча, из Iаламаьте кхераме да машара гIулакха.

№ 7 йолча цеха комсомольцаша шоай собране лаьрхIар дийнахьара алапи машара Фонде дIахьожаде. ХIаьта цох 180 сом а хилар. Iаламаьте дика къахьийгад слесараша, къаьстта комсомольски организаце секретара Е. Мишина, Б. Чагаева, И. Евлоева. ТIехдика къахьийгар Ю. Агапова, Р. Арсанова, Б. Алханова, технолог йола Р. Шидаев цу дийнахьа фрезерни станока тIа болх беш бар.

ШоллагIча дийнахьа цехе митинг хилар. Кулгалхоша доккха баркал аьлар комсомольцашта хьаьнала, тIехдика къахьегарех. Уж хьал а лаьца, цехера берригача болхлоша лаьрхIар шоатта дийнахьа 17 декабре массе а субботниках араваларе, цига баьча балхах доагIа ахча машара Фонде дIадахьийта а.

Машара тIехьа къовсам лоаттабара хетаяь митинг хилар кузнечно-прессови цехе а. Цига къамьал дир аьшкалхьарий бригадира коммуниста В. А. Вербицкес, тIемa а къахьегама а ветерана В. П. Малкинне, аьшкалхьаро В. А. Прохорова, воккхагIа волча мастера Я. Ф. Шкробота. Цехерча болхлоша, массане а дег чура къоабал а еш, тIаийцар цеха партийни организаце секретара Я. М. Магида предложени 17 декабре болх бе, цох доагIа ахча машара Фондана юкъедахьийта.

Р. УТЕВА.

Шоашкара дакъа юкъедихьад

Рейган керте латтача американски администраце дунен халкъашта юкъера хьал михьардовхача хано тIа-тIа чIоагIагIа айлуш боагIа советски наьха машара тIехьара болам. КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела нов. Ю. В. Андропова Малхбузен Европе ихы тIа а американски ракеташ оттас лаьрхIа хиларна яь Заявлени дег тIара раьза хинна хьаллаьцача цар хIаране ший балха моттиге дикагIа къахьегарца Даьхел экономически оборонни низ совбоаккх, шоай алапех цхьа дакъа машара Фондана юкъеухийт.

Иштта, Грозненски пассажирски автотранспортни производственни объединене водителаша, ремонтникаша, инженерно-технически болхлоша соахка шоай алапешцара 6 эзар совгIа сом дIаделар машара гIулакха лаьрхIа. ХIаьта укх шера цу хьинъехьара болам ихы а шерагIа баьржабар коллективе. Хьахилар башха-дика инициативаш. Новрузова кулгалдеча бригада водителаша лаьрхIа машара вахта дIайихьар. Из шоаш деш шоай коллективана дIалазир цар Крым йоаккхаш веннa шийн мехкахо инарал В. И. Арцинцев. Объединене коллективо карарча шера дIалаьрхIача соахкартул а дукхагIа — ворхI эзар сом юкъедихьад.

ГАЗЕТА ЮБИЛЕЙНА ХЕТАЯЬ

Самардийнахьа кепайоазон ЦIагIа «Комсомольское племя» яхача республикански газета 60 шу дизара хетаяь торжественни собрани хилар. Областной комсомольски организаце моарша аларе ю а дийцa, НГIАССР Лакхехьарча Совета Президиумо тIаьдилларгIа газета коллективана хьожаяь Сийлен грамота дIаелар комсомола Нохч-ГIалгIай обкома хьалхарча секретара Г. Х. Эльмурзаева. Цул тIехьагIа къамаьл даьча «Комсомольское племя» газета редактора дийцар нагирхой кепайоазоно 60 шера хьабеначa наькъах.

Газета юбилей даьккъала кхайкаш къамаьлаш дир «Ленинан некъ» яхача республикански газета редактора Ю. А. Айдаева, «Грозненский рабочий» газета редактора заместитела Г. М. Погибела, «Сердало» редактора заместителе М. М. Ханхоева, телевиденен радиовещанен йолча Паччахьалкхен комитета председатела заместителе М. М. Аушева, «Знание» общества республикански организаце бехктокхамеча секретара Х. М. Шаиповас, НГIАССР яздархой Союза председатела Р. С. Ахматовас, культура болхлой профсоюза обкома председатела Э. А. Исаева, кхычар.

Редакце коллективана а цун къаьст къаьстача болхлошта а ВЛКСМ ЦК, ВЛКСМ Нохч-ГIалгIай обкома, республика журналистий Союза правлене сийлен совгIаташ делар.

НОВ. В. П. ЗАХАРЧЕНКОНА НОХЧ-ГIАЛГIАЯ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА СИЙЛЕН ГРАМОТА ЯЛАРАХ ДОЛА

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума

УКАЗ

Профсоюзни организацешка дукхача шерашка беркате болх барахи ваьча дийнахьа дена 60 шу дизарца дувзаденнеи Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота лойла Захарченко Василий Петровича — госторговлен потребкооперацен болхлой профсоюза обкома председатела.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Н. ПРАВЕНЬКИЙ.

г. Грозный.
1983 шу, 14 декабрь.

ТОХАБЕННАБ ХIАНЗЗЕ А

Республике «Сельхозхимия» яха объединени вIашагIъеллачул тIехьагIа планагIен хадданзен лаьтта хьоанал лакхъе йиш йолаш хьалаш хьахиннад. Цу гIулакхо шийн аргIагIа торо лургьи гектара тIара чуэца хьувкъам алсамбаккха.

Нохч-ГIалгIай республикина XVII партийни конференце гучадаьха кхоачамбоацараш дIадахара, колхозашта, совхозашта, юрта боахама кхыча организацешта агрохимически гIулакх делга дIахо йодача хана тоадара оттаяь мероприятеш чакхйоахаш, доккхийча хьоккхамешка кхача вIаштIехьдаьлар «Сельхозхимия» объединене коллектива. Ханал хьалха кхоачашдир укх пятилетка кхаь шера тIайийца хинна социалистически декхараш. Духхьал укх шера цхьайтта бетта тха агрохимически службаша 1,2 миллион тонн удобренеш кхашка льхкай, 75 эзар гектар лаьтт хььын а деш. Из планал дикка дукхагIа а да.

Планаш хаддаза тIехкхоачашъеш дика къахьег Грозненски, Шалински, Назрановски районашкарча «Сельхозхимия» объединенешта юкъейоагIачa кхашка органически удобренеш йохкаш болх беча цхьайолча механизированни бригадий коллективаша.

Индустриальни хьесапе дIаювча культурашта хьакъоастаду лаьтта кхаь шера 14 эзар гектарагара 54 эзар гектарага дIатIакхоачашдеш шердаьд. ВIаьстин укх гурахьен дIа мел йийна культураш фуца цхьана минеральни удобренеш а товсаш дIайийра. Керттерча оахама кIала а дукхагIа удобренеш йохк хIанз, дика дукхагIа ду юртбоахама культурашта ое деча лазараштеи садоухкача хIамаштеи духьали къовсам лоаттабеш ду балхаш. Толаме чакхдоахаш да кIирахи тухахи лаьтташ паргIата дахара, цонаши даьгIенаши тоаяра тIадерзадаь балхаш Урус-Мартановски, Шалински, Шелковской районашка.

Республика колхозашкеи совхозашкеи шерра доаржадаь дIахьош да лаьтта леладара культура комплексно тоаяра балхаш. Духхьашка Нохч-ГIалгIайчене 1982 шера дIаболабаь из болх хIаьнзле 3 эзар гектара тIа баьб, 1984 шера — 4 эзар, 1985 шера 8 эзар гектарага дIакхоачаде лерхI лаьтта леладара культура тоаяь кхаш. Гектара дика чакхдоаккх из гIулакх Грозненски, Назрановски, Ачхой-Мартановски, Урус-Мартановски районашка. Цунна цхьана Сунженски, Наурски районашка кхоачамболлаш дика лелабац из болх. Хьувкъама учети отчетности шийн ханнахьа яц, во пайда эц минеральни удобренеех. «Сельхозхимия» службай производственни балха керттерча лостамех цаI — эрий ида даьгIенаш тоаяр, 1981 шера дена дIаяхача хана 20 эзар гектар моттиг дIалоаца эрий ида даьгIенаши цонаши тоаяьй, царех 8 эзар гектара тIара яраш — «Сельхозхимия» районашкарча объединеней низаша. ХIаьта массарел сихагIен дикагIен бу из болх Веденски, Ачхой-Мартановски, Советски районашка. Духхьал цхьан Веденски районе минеральни удобренеш тувсаш, кхыдола балхаш деш чакхдоахаш тоаяьй 1200 гектар даьгIенаш. ДоагIа Iунал даьчул тIехьагIа юкъера лаьрхIача 3-эза лакхбеннаб цу даьгIенашкарча баьций хьувкъам. Цу гIулакхо карагIдалийтар гIожен мошен доакъар дукхагIа Iалашде.

Цуша цхьане, белгалдаккха доагIа, дукхача районашкеи боахамашкеи даьгIенаш тоаяра кIезига теркам тIабохийтилга. Масала, Шелковской районерча «Сельхозхимия» объединене коллективо 10 эзар гектарал дукхагIа даьгIенаши цонаши тоаьяле, лоалахарча районе массехк бIаь гектара тIа мара баьбац из болх. Ножай-Юртовски района йоккхий моттигаш дIалоацача даьгIенех 179 гектара тIара яраш мара тоаьяц А. А. Умарова кулгалдеча цигарча «Сельхозхимия» объединенес, хIаьта боахамий низаша — кхы а кIезигагIа. ДикагIа дац даьгIенаш, цонаш тоаяра балхаш Грозненски, Гудермесски, Надтеречни районашка а.

Лаьттан хьоанал лакхъяро, даьгIенаш, цонаш тоаяро аттагIа кхоачашдайтаргда карарча пятилетке юрта боахама къахьегамхошта хьалхашка латта декхараш. Из кхета а деш минеральни органически удобренеех, гербицидех пайда эцаро дукхагIа йоакхо е еза районашкарча «Сельхозхимия» объединенеша, РАПО, колхозийи совхозийи кулгалхоша.

Б. БАРКИНХОЕВ,
«Чеченингушсельхозхимия» объединене председатела заместитель.

ЯХЬ — толамий лард

Нохч-ГIалгIай гIишлой управленена чуйоагIача Грозненски аьшкабетона конструкцей заводе къаьстта дика вIаштIехьъяьккхай «ХIара балха дийнахьа дисциплина тIехдикен хьедер дукхагIен хилийта!» яхача девизагIа йола социалистически яхь. Дикие итогаш ю укхаза яхье яьннача бригадаша даьхача къахьегама толамий. Уж дIадоаьнайт яхье экранашка гIоле, хьалхалаттарий опыт шерра йоаржаю. Укхаза къахьегама бригадех дуккагIъяраш бригадни формагIа къахьегам вIаштIехь а беаькха болх беш я. Социалистически яхь а къахьегам а иштта вIаштIехьбаккхарех башха-дикача толамешца чакхдоаккхаш латт завода коллективо пятилетка кхоалагIа шу. Ер шу доладелча денз таханерча денга кхачалца паччахьалкхен планегIа лаьрхIачул совгIа цо арахийцай 169 эзар сома маьха нормативно-цIена продукци, берхI бIаь эзар сома маьха товарни продукци.

Производстве эффективности балхе дикали лакхъяра тIагIертта къовсам лоаттабеча завода болхлоша къахьегама овсарле лакхъяра цхьайтта бетта план ворхIи ахи процент тIехкхоачашъяьй. Арахецача продукцега дIабода мах лохбарех, бийдал, электроэнерги, кхыйола материалеш кхоарах укх шера планал совгIа паччахьалкхена тхьаьх эзар сом пайда баьб.

Уж толамаш доакхача дизза дакъа е лоацаш, заводерча бригадашта юкъе яьржача яхье хьалхара моттиг яьккхай Кармаев Анатолий Иосифовичи, Бугаев Игорь Леонидовичи керте латтача арматурщиккий Бабаджанов Саркиса кулгалдеча формовщиккий бригадай коллективаша. Цар тIадоагIача шере нотагIа къахьега цаI ахи бутт совгIа ха я.

Б. КОСТОЕВ.

Грозненски ремонтно-механически завода бригадашта юкъе яьржача социалистически яхье хьалхалаттачарех цаI я Волов Виктора кулгалдеча токарий бригада коллектив. Ханал ах бутт хьалха кхоачашъяьй цо пятилетка кхоалагIча шера план. Цу ах бетта паччахьалкхен планагIа лаьрхIачул совгIа цо арахецаргья эзараш сомий маьха товарни продукци.

Белгалбаьнна дика къахьегаш ба бригадера токараш Исаков Мохьмад, Толоконов Михаил, Бугаев Александр, Рублев Геннадий, кхыбараш. Цар хIара сменагIа нормаш 125—130 процент кхоачашъю.

СУРТА ТIА: (аьрдехьара аьттехьа) токараш М. Исаков, М. Толоконов, А. Бугаев, Г. Рублев, бригадир В. Волов керда хьае езача продукце схемага хьожаш ба.

И. ПЛИЕВА сурт.

Грозненски «Нефтехимзапчасть» заводе эггара дикагIволча токарь лоархIаш ва Гончаров Михаил Александрович. ТIехдика кхеташ ва къахьегама ветеран шийн балхах. Хьаеш йола продукци тIехдика мара ца хулийташ хиларах шийн тамагIа а долаш продукци арахеца бокъо яьккхай цо. Цхьаккха смена дIаяхийтац Михаил Александровича шийн норма 120—125 процент кхоачаш ца еш. Цу духьа тоьал ха я цо пятилетка дикъалагIча шера чотагIа къахьега.

Цуна наькъа тIа лепаш я Къахьегама ЦIеча Байракха орден, массехк «Социалистически яхье котваьннар» яха сийлен Знак.

СУРТА ТIА: токарь М. Гончаров.

И. ПЛИЕВА сурт.

СОВЕТИЙ МЕХКА ГIОЛЛА

✦ КУСТАНАЙ. Тарановское яхача казахски юртарча эггара хьалхарча целинникашта дагадехар шоай къонала турпала денош «Целина: селхан, тахан, кхоана» яхача театрализованни представленега хьожача хана. Из дIахьехкар «Рассвет» яхача совхоза халкъа драматически театро целинний эрий даьдан лаьтташ карадерзадаь 30 шу дизара хетаяь. Казахстана бIаь совгIа долча халкъа театраша цу дезача денна хетаяь керда постановкаш кийчъяьй. Цига хьахьокх советски наьха турпала къахьегам, халкъий-вежарий доттагIал.

✦ ШАХРИНАУ (Таджикски ССР). Хьайбаш чуоттадаь сихха дорстаде доладаьд кердача специализированни боахамаша. Укх шерарча декхарий чотагIа эггара тIехьара гурт дулха комбинате дIаяхийтай доахан кховбача Фрунзе цIерагIча межхозяйственни предприятера. Шу доладелча дена укхаза 13 эзар центнер гаргга дулх даьккхад. ДIачутелача сиргIай дозал — 480 килограмм. Иштта дика дорстадеш паччахьалкхенга доахан дIател кхыча специализированни боахамаша а.

✦ АШХАБАД. Промышленни хьесапе комсаш лелаяра йола зона хьаеш латт Туркменистана Къулбехьерча боахаме лоабат боаллача лаьттай йоккхача массивашка. Бахарденски РАПО лаьтта леладераш столови а кишмишни а сортегIа йола комсаш дIайоагIаш ба карадерзадаьча 300 гектар йолча участке. Комсий индустриальни плантацеш хьаеш ба иштта Гяурски, Геок-Тепински, Ашхабадски районашка а. ГIомараш йолча а лоабат болча а дIайоагIа лаьрхIад кхо эзар гектар комсаш.

ПРОДУКЦЕ ДИКАЛА — БОЛХЛОЙ ТӀАХЬОЖАМ

Грозненски швейни производственни объединене хинаргӀча цехе хӀамаш тега мотористка йолаш шийх къахьегаш ниъ дӀаболабаьб Мержоева Зейнапа.

Къона коммунист Мержоева хьинаре дакъа лоацам а юкъарча балха тӀа. Из я Ленински райсовета халкъа депутат, цехови халкъа тӀахьожама комитета член.

Дукха ха йоацаш хинначa Ленински районни партийни конференце делегат хинна Зейнап хержай Грозненски городской партийни конференце делегатах.

Укх статья тӀа цо дувц шоай объединене коллективо беча балхах, хьаю продукци дикагӀа хилийтара деч.

УКХ ТӀЕХХЬАРЧА хана халкъа эшаш дола товараш дукхагӀа хетташ а дика дӀаздаш а да. Уж дукхагӀа арахецарга диллача бахача наьха хьашташ кхоачашду индустре болхлоша цхьабакъда цар дикал ма хетта яц, дудухьа ийдархоша арахецаш йола продукци дикагӀа хилийтара даькъе хӀанзарча хано кхы а дукхагӀа дӀадех халкъа эшаш дола товараш арахецача предприятешкара.

Грозненски швейни производственни объединене кулгалхоша, партийни, профсоюзни организацеша шоай деррига низаш оарцагӀдаьхад КПСС XXVI съезда решенеш толаме кхоачаш а еш, арахеца продукци ма могга дикагӀа хилийтара. Цох алхха экономически хинна ца Ӏеш, боккха лоархӀам бола политически а декхар лоархӀ тха объединене хӀамаш тегараша.

1979 шера денз швейни производственни объединене балха юкъейоалаяьй продукце дикала тӀахьожам лоаттабеш йола комплексни система. Из юкъейоалаярах дикка дукхагӀа хилар арахецаш йола пачхьалкхен дикала Знак йолеи «Н» яхача индексах йолеи продукци.

ДӀадахача шерашка, къаьстта укх тӀеххьарча хана дукха болх бу тха объединене изделешта пачхьалкхен аттестаци яйтара, продукци арахецара технологи эргаяккхара. Производствана юкъеккхувл керда оборудовани, механизаци автоматизаци ю кулг-кара деча халача балхашта, дикагӀа доал ду оборудованена, чӀоагӀъяьй къахьегамен производственни дисциплина, технологически процесса режим нийса лелаяйтара лоаттабеш бола тӀахьожам. Из деррига а КПСС ЦК ноябрьски (1982 ш.) Пленума решенеша дӀа ма деххара леладе гӀерт тхо. Цу лостамегӀа, шоай еррига торонаш оарцагӀа а яьха, къахьегаш ба объединене хӀамаш тегараш.

Вай республике отчетни партийни конференцеш чакхйоалаш латт. Кхаь шера тха объединене юкъейоалаяьй типови проектагӀа йола 380 болхлочун моттиг, вӀаши тара йола профессеш караерзаяьй 1800 болхлочо. КхоалагӀча цехе хачеш тегачар болх аттача баккхара йола парагенератораш юкъейоалаеш я, халача балхашта дӀамига механизаци яра йола приспособленеш кийчъяьй. Технически даькъе мога а яь чӀоагӀъяь йола нормаш 89 процент я объединене.

Кхоачашдеча цу дерригача балхаша торо лу арахена лакхерча категорех йола продукци тӀа-тӀа дукхагӀа хилийта. Из кштта хилара тешал деш да ер масал. 1979 шера лакхерча категорех объединене арахецаш яр 23 процент продукци, хӀаьта соахка еррига объединене арахецача продукцех пачхьалкхен дикала Знак йолаш яр хилар 39 процент. Шерагара-шерага дукхагӀа хул кердача моделех тегаш дола баракъаш. Уж керда моделаш хадданза эргайоахаш производствана юкъеккхувл объединене болхлоша, инженерно-технически болхлоша. Масала, 1981 шера цар производствана юкъейоалайир 171 керда модель, 1982 шера — 195, хӀаьта укх шера итт бетта хӀамаш тегараша производствана юкъейоалаяьй 208 модель.

ХӀанз укх сахьате пачхьалкхен дикала Знак а йолаш кердача 74 моделах тегаш да укхала баракъаш. 31 моделах тегача баракъашта пачхьалкхен дикала Знак хьожайита оттадаьд. «Новинка» яхача индексах (Н) арахецаш да 33 моделах дола баракъаш.

Арахецача продукце ассортимент шоръяра а цун дикал лакхъяра а оаха Ӏозаю моданаха дикагӀа дӀаздаш доза товараш малагӀаш да хьож. Отгаьча графикага хьежжа Грозненча тикашка дежурство дӀахьош хул объединене болхлой. Цига царна хов цхьайолча моделех тийга баракъаш дина дӀа ца долхилга, уж дӀахо ара ца хецаш соцаду.

ОБЪЕДИНЕНЕ хьинаре дакъа лоац товараш доккхача выставкашка, цига гойташ хул дукха перспективни йола моделаш. Дикала йолча конференцешка итогаш ю цу выставкашта, цига наха шоай хӀамаш мишта дӀаэц хьожаш анализаш ю.

Къахьегама Цӏеча Байракха ордени лелаеча Яковлевски льнокомбината коллективерча ткачихай А. В. Смирновай «ТӀехдика продукци хьаеши лакха къахьегама овсарле йолеи бригада» яхача инициативагӀа шерра социалистически яхь йоаржаяьй объединене. Из сий дола цӀи лелаеш я цхьоалагӀча филиалера мастераш-коммунисташ Маршалкина Вера Ефимовна, Кирияк Раиса Петровна керте латтача участкай, йиълагӀча цехерча Эльмурзаева Аьсета, Поляцкова Евгениис кулгалдеча участкай коллективаш.

Тха швейни производственни объединенена керттера бийдал а гӀонна йола материалаш а лоаттаю вай мехкарча 80 поставщико. Дукха моттигаш нийслу цар хьанкухьийта кӀадаш тхона эшача бесехи артикулехи доацаш хулаш. Духхьал укх шера нийс бетта объединене хьа ца кхоачаш дисар 184 эзар метр дола тайп-тайпара кӀадаш. Цу гӀулакхо боагӀӀача боарамагӀа дӀабахийтац цехий болх. Моттигаш нийслу предприяте стандарташ тӀелхаеш, шийх ханнахьа керда моделаш кийч ца еш, иштта кхы дӀахо а.

ХӀаьта тха тхоай бехкагӀа а кӀезига дувлаш гӀалаташ, уж Ӏаткъ арахецача продукце дикала. Дукха сакхаташ дола кӀадаш чакхдувлийт кийчоя цехаша. Белгалдиккха дезаш да кӀезига укх тайпара моттигаш ца нийслуш хилар а: цох лаьца дийцар КПСС ЦК июньски (1983 ш.) Пленуме бийдали дӀаухийта материалаши дикка я, хӀаьта арахецаш йола продукци во я. Уж санна дола гӀулакхаш нийсдаларах объединенега кхаьчай 102 рекламаци. Цу даькъе бехке я аз болх бу кхоалагӀча цеха коллектив а. Июль бетта хьежача 400 маӀача наьха хачех кхо бӀаь брак йир. Брак яра бахьан хилар мала тоӀма кхаьар, закрепкаш ца хилар, кхыдараш. Цу гӀулакха бехке хӀамаш тегаш бола болхлой шоаш ба аьнна хетт сона, цул совгӀа межоперационни контролераша а чакхдалийтад уж кхоачамбоацараш, хӀаьта ОТК контролераша Энгиносяса Юсуповаси разбраковка еча хана лакхъяьй сортность. Дика йоаца продукци арахийцача болхлошта ца луш сопайир премеш, царна выговораш а еш. Цох атто хулий-теш предприятешта? Хилац. Цох эе даьннад тха цеха коллектива меттел, еррига объединенена а. ДӀахо йодача хана уж санна дола гӀулакхаш ца нийсдалийтара шоай деррига низаш оарцагӀдаха декхарийла ба уж.

Ховш ма хиллара, брак яьраш бехктокхаме ца оаш бисац тха объединене. Укх шера дика йоацаш йола продукци хьа а яь дӀаккхийтарах 270 болхло материальни даькъе бехктокхаме ваьв, цар алане тӀара яхх эзар сом кӀаьа а хьожадеш. Бакъдар аьлча, административни хьисапе бехктокхаме увзарах вайна хеттача бесса деррига а толац, боккха лоархӀам болаш да коллективо хадданза кхетаме профилактически болх бар, из болх хӀанз а лакхача боараме бац объединене общественни организацеша.

«ХӀара балха дийнахьа дисциплина тӀехкиен хьадер дукхагӀен хилийта!» яхача девизагӀа льржача социалистически яхьо дӀадех ма могга дукхагӀа чура торонаш балха юкъе а кхувлаш, производства технологи эргайоаккхилга, къахьегама овсарле лакхъелга. Цу гӀулакхаца дӀадех цехий, филиалий коллективаша, берригача болхлоша дог а лазаш арахеца продукци дикагӀа хилийтара къахьегилга, къахьегамен производственни дисциплина чӀоагӀъелга.

ТХА ТХОАЙ бехкагӀа доацаш а цхьадола бахьанаш нийслу объединене балха тӀа чӀоагӀа Ӏатткъаш. Укх шера 27 сентябре Шуйски ткацко-отделочни фабрикера объединене цӀерагӀа Грозненски машиннаькъа станце хьакхьачар кӀадаш. Сихха хьоаза дезаш дар уж. Цхьабакъда, Нохч-ГӀалгӀай автомобильни транспорта территориальни объединене болхлой бехкагӀа шийх ханнахьа хьоалапар, уж цигара хьаарадаха кӀаштӀехьдалаьдар 12 октябре мара. Пхийтта ди даьккхар кӀадаш чудола вагонаш машиннаькъа станце латташ, дукхагӀйоача хана кӀадаш хьа ца оаш пхе дийнахьа а кхы дукхагӀа а лоаттаду машиннаькъа тӀа, из Ӏатӏъ арахецача продукце дикала, цох доккха зе доал.

Тха бехкагӀа долаш а доацаш а балха тӀа нийслу кхоачамбоацараш дӀадахара деррига низаш тӀедерзадаьча объединене хӀамаш тегараша шоай хьинар кхо ца деш къахьегаргда тегаш дола баракъаш дикагӀа хилийтара, советски наьха дегаш хьесташ уж хилийтара, уж тӀадийхараша цӀека къахьегарах баркал тхона аргдолаш. Цу уйлаца къахьегаш бола объединене болхлой дог тийша ба укх шерен бӀарччача пятилетнаи планаши тӀайица социалистически декхараши тӀехкхоачашдергхиларах.

З. МЕРЖОЕВА,
Грозненски швейни производственни объединене № 3 йолча цеха хӀамаш тега мотористка, XXIII-ча Грозненски городской партконференце делегат.

ГӀ. Ахриева цӀерагӀча Назрановски «Электроинструмент» заводе дукха болхлой ба пятилетке тӀаьхьарча кхаь шера план ханал дукха хьалха кхоачаш а яь, дукхача хана деяз тӀадоагӀача шера чотагӀа къахьегаш. Царех ба слесараш-сборщикаш коммунистически къахьегама ударникаш Имаьйлова Оарций Хадижати Сагова Закречун Мовлатхини. «Профессех дикагӀъар» яха сийлен цӀи лелаеш я Сагова Мовлатхан. ОТК болхлой тӀахьожам боацаш дӀайолийт цар шийне а хьаь продукци. Из боккха тешам ба.

СУРТА ТӀА: слесараш-сборщикаш Х. Имаьйлова М. Сагова.

И. ПЛИЕВА сурт.

БУРУВ ДЕТТА КЕРДА УСТАНОВКА

Буровой балхаш дегӀаахара темпаш лакхъеш Малхбузен СибарегӀа дикка мехкдаьтта тӀаккхьхьиреш Ӏалашдаь БУ 3000 ЭУК яха скважинаш яккха йола установка хьаярхха промышленносте юкъейоалаярах 1983 шера СССР Пачхьалкхен преми еннай специалистий группана (группа кулгалхо Е. А. Верачев).

Аханел совгӀа дола советски мехкдаьттен газови конденсати лу из байдал йоккха СССР керттера база хинна дӀаэттача Малхбузен СибарегӀено. 60-гӀа шераш доладеннача хана сибирски мехкдаьтта хьадийлаьча. Малхбузехьа белгалдоахар Ӏалама хьалаш экстремальни хиларагӀа (мехкдаьтта доалла моттигаш кораьяр тайгана юкъе, кхьметтел 50 градусага кхоачаш шелал эттача а гӀораеш йоацача дукха метраш кӀоаргача ушалашта кӀаллара) цу краяшка промыслаш хьаяра итташ шераш дезаргда яхаш.

Уж прогнозаш нийса ца хилар сиха гучадаьлар. 1965 шеррехьа даьккхар укхаза миллион тонн мехкдаьтта. 1975 шера — 148 миллион. 1983 шера дешн буси миллион тонн мехкдаьтта даха болабеннаб Малхбузен СибарегӀа.

Мехкдаьтта промышленность дегӀаахара цу тайпара лакха темпаш яйзаяц дунен тӀарча цхьанна а мехка. Уж кшта лакха хилара бахьан да сибирски промыслаш хьаяра Ӏалаьмате йоккхий ресурсаш хьожаяр, хьалха латтача техникахи технологехи пайда ийбар, болхлошен специалисташен шоай низ ца кхобеш къахьегар.

Малхбузен СибарегӀара мехкдаьтта доаллача моттигашка эксплуатаци яра опыто хьагойтача тайпара, укхаза эгтара дикагӀа йола бурув тохара метод кустовой яр я. Цу методах пайда ийбеш хилча бурув тохара майда кийчъярга, царна тӀадолха наькъаш дахкарга, электропередача тана тӀадахьярга дӀадодар лохлу, установкай балха овсарле лакхлу, скважинаш хьаярга дӀадодар кӀезиглу. Даллара агрегаташ пайдаца яц кустовой методагӀа бурув тохара. ХӀаьта царна реконструкци яра дукха расходаш е еза, кхы а металл хила деза (цхьан установкана 200 тоннага кхоачаш).

Кустовой бурене декхарашка а Малхбузен СибарегӀен хьалашка а хьежжа йола принципиальни керда установка — БУ 3000 ЭУК (БУ — буровой установка, ЭУК — электрически привод, кустовой буренена йола универсальни монтажни торо) — хьаьяр 1977 шера. Из болх кхоачашбир Орджоникидзе Серго цӀерагӀча Уральски еза-йоккха машинаш еча заводо, СССР мехкдаьтта промышленноста Министерства, кхьча ведомствай массехк институтен предприятен специалисташа.

Установка хӀама айеча механизмайн насосийн низ боккха хиларо, цунна гӀулакх деш деча балхашта лакха механизаци яь хиларо, колоннана кӀерамий секцеш тӀаетта йиш хиларо (дунен практике духхьашха) — цу дерригие торо хилийтай бурув деттара балхий коммерчески сухал дикка лакхъе. Агрегат эффективни я дукха чӀоагӀа йоацача грунташ тӀа болх беш хилча. Эгтара хьалха белгалъяьй вышечни блок нийсъяра йола механизм, цо йиш хулийт бурув тохара оборудовани хьалхе а белгалъяьча уголга хьежжа оттае. Оборудовани дӀаоттаю ушалаш тӀа лаьтта а дехкаш хьаеча гӀайренаш тӀа, царна тӀера детт эуло лостам а болаш бурув. Скважинаш, цу тайпара, гӀайрен тӀара духьдукхьача лостамех кӀоаргӀду.

ХӀанз укх сахьате йиъ бӀаь гаргга цу тайпара йола установка я Малхбузен СибарегӀа болх беш. Цар Ӏалашду шер-шера скважинашта итт миллион метр бурув тохар. Уж агрегаташ промышленносто юкъейоалаяро енна экономически эффект 200 миллион сом совгӀа я.

Евгений ЕГОРОВ. (АПН).

ДИКА КЪАХЬИЙГАРИЙ СЛЕТ

Грозне хилар республика школашкарча дикагӀйолча къахьегама объединеней, дешархой, бригадай, члений слет. Цунна юкъе дакъа лоацаш хилар КПСС а ВЛКСМ а обкомий республика юрта боахама а просвещене а министерствай болхлой.

Укх шера дукха къахьийгад школашка вӀашагӀтехача дешархой производственни бригадаша, объединенеша тайп-тайпарча районашкарча боахамий кхашка ялат кхедеш, доал деш, чузцаш. Еррига республике укх шера толаш хилар Гойтински юкъерча школа производственни бригада, цунна дӀаелар ВЛКСМ обкомен просвещене министерствай карара кара тела ЦӀе байрах, областной комсомольски организаце премя. Шоашта хьожаяь из премя машара советски Фонде дӀахьожаде лаьрхӀар дешархоша.

Иштта дика къахьийга хиларах белгалъяьхар Шалински района Автурински юкъера школа, Веденски района Элистанжински юкъера школа.

Шоаш дӀахо а иштта хьинаре къахьегаргхиларах гулбеннараш тешабеш къамаьл дир цу школай бригадай бригадираша - дешархоша Дудаева Луизас, Усманова Яхас, Везирханова ТӀауса.

ВӀашагӀкхетар чакхдоалаш цига бахьхача дикагӀйолча къахьегама объединеней, бригадай членаша еррига республика дешархой хьинаре къахьегаре. ХьатӀадовгӀача аьхки хьинаре къахьегама ди чакхдаккхара тӀахьехаш кхайкарал дир. ХӀаьта цу дийнахьа даьккхар Сийлахь - боккха Даймехка тӀем тӀа котало яккхара 40 шу дизара хетаьлча Деррига дунен кагирхойи студентийн фестивала фонде дӀахьожаде лаьрхӀар.

С. АРЧАКОВ.

БРИГАДНИ ФОРМА: ОПЫТИ ПРОБЛЕМАШИ

Цхьан дагара хилча

Грозненча «Электроприбор» яхача заводе номер бархӀ йолча цехе вӀашагӀъелла я комплексни бригада. Цун эргало сенах латт аьлча, бригаде чубоагӀача лакха говзал йолча болхлошца цхьана инженераш, техникаш. Духхьал цхьа шу гаргга ха мара яц из коллектив вӀашагӀтеха, бакъда хӀанзале цунна карагӀдьина гӀулакхаш шерра довзаш да ерригача заводе.

Кердача хьисапе бригадни подрядах болх бергбола бригада вӀашагӀйоллар дувзаденна дар бархӀагӀча цеха штамповочни участок чӀоагӀа тӀехьаюсаш хиларца. Болх боагӀача боараме дӀабодацар цига. Из гӀулакх Ӏаткъаш дар тӀаккха еррига завода производственни плана а. Шоай хурдаь дика къахьега гӀерташ-м бар участкера нах, цхьабакъда гӀулакх дикагӀча оагӀорахьа хувцалуш дацар. ГӀулакх ше ма дарра теххача гучадаьлар, штамповочни участке къахьегам вӀаштӀехьбаьккхар санна дола доархӀаме гӀулакх воча хьале долга. Партийни, болхлой собранешка комунисташа а парте боацачар а, балха опыт кӀоарга йолча производственникаша а белгалдаьхар цаӀ дар, участкера гӀулакхаш тоадара болх хӀаране къаьст-къаьста а ца беш, тайп-тайпара говзал йолча нахах латта комплексни бригада вӀашагӀйолла еза, яхилга. Царна юкъе боагӀаш хила беза йоахар цар штамповщикаш, наладчикаш, слесараш, грузчикаш — цхьан дешаца аьлча, коллективо хьаеча продукце тӀеххьара мах хоадабергболча нахага кхаччалца болчарех латташ хила еза бригада.

«Электроприбор» заводера цу хана СибарегӀарча цхьан заводе цу хьакъехьа опыт хьазца вахийтар предприятера массехк саг. Цига бахачар эйра цу завода штамповочни участке инженерех, техникех, мастерех латташ комплексни бригада хилар. Цудухьа цигара шоаш цӀа ма баьхкинге а аьхар а лаьрхӀар шоаш болча цу тайпара бригада вӀашагӀйолла. Кердача хьисапе болх бергболча бригадана керте оттавир воккхагӀа вола мастер Сальников Виктор Александрович.

— Юххьанца Ӏалаьмате йоккхий халонаш нийслора бригадана хьалхашка, — йоах Виктор Александровича. Цхьа-дале, дукха къахьега дийзар кердача бригадни формагӀа болх вӀаштӀехьбоаккхача, шоалагӀа - дале, нахага из форма кхычарел толашагӀа йолгах дӀакхетаве везар бригадера хӀара саг. «Оаха беш бола болх тхона гуш хургбац, тхона материальни эшам мара хӀама лургдац цу гӀулакхо», яхаш раьза боацараш а нийслора. Бригада вӀашагӀтеха цхьа бутт боаллаше цун юкъера дӀаваьлар толашагӀа вола кхоъ штамповщик. Цул тӀехьагӀа В. Сальникова гулйир бригадни собрани. Цу тайпара хьал кхы ла йиш йоацилга дӀа а хайта, бригадерча хӀара саго фу оал ладувгӀа лаьрхӀар цо. Наладчика В. Дорошенкос аьлар: «Бакъдар аьлча аз цхьаь болх бечул кӀезигагӀа эц хӀанз ахча, хӀаьта а бригадера дӀавала безам бац са, хӀана аьлча, сона а балха опыт дӀаьхагӀа йолча наха а дика хов ахчанна дувзаденна гӀулакх дукха ха, ялале хувцалургдолга. ХӀанз вай къахьегам леррӀа вӀаштӀехь а баьккха болх бе дӀадоладелча алапи а хургда, толамаш а лакхлургда».

— Дукха ха йоацаш во беш хинна болх, шин кхаь саго гӀо ца дича сона булургболаш бацар, хӀаьта уж гӀо деш бола нах шоай балха тӀера баха безаш хулар, бригадни формагӀа болх беш хилча дукха дикагӀа да, цхьа дезал санна вӀаши хьожаш, новкъостал деш хила деза вай, — аьнна къамаьл дир цхьаькха болхлочо а. Иштта хӀаранега ладувгӀаш, мел аьнна дош теркаме эцаш вар бригадир. Цунна дагардар дувцар цар. ХӀана аьлча хӀанз цар тоххаш яраш юххьанцара халонаш яр.

ДӀадахар денош, бетташ, яьннар дукха ха еце а гуш дар бригада гӀулакхаш тоадуш латтилга, нагахьа санна хьалхагӀа штамповочни участке берряга болх 45 саго кхоачашбеш хиннабале хӀанз из кхоачашбу комплексни бригадерча 38 саго. Кхаь мастера декхараш кхоачашду цхьанне — воккхагӀа волча мастера, хӀаьта из ше бригадир а ва. Цул совгӀа, шийна кӀезига мукъа ха нийсъелча штамповщика болх а бу В. Сальникова. Цо санна шийх декхараш кхоачашдаь аьлча тоъам ца беш я цун заместитель, диспетчер Гапкина Надежда Петровна а. Мукъа йолча хана цо а штамповочни станока тӀа болх бу.

Кхьча тайпара вӀаштӀехьбаьккхаб хӀанз грузчиккий къахьегам а. Нагахьа санна бригада вӀашагӀтохале кийча изделеш, деталаш дӀайихьа баьлча, мукъача хана хӀама ца деш Ӏохайша баьгӀабале уж, хӀанз шоай лоӀамагӀа кладовщикий, уборщикий декхараш кхоачашдеш ба. Цу тайпара бригадера хӀара саг шийх лоӀамагӀа гӀулакх лакхарча кхетамца кхетадеш ва, цунга хьежжа дика да хьабеча балхах тӀеххьара хьахулар. БӀаргашта гуш айлинай бригада къахьегама овсарле.

Лоацца аьлча, хӀана бригаде вац де хӀама доацаш лелаш саг. ХӀаранена дол массане къахьегама юкъе шийгара доагӀа даькъа юкъедахьа. Из иштта хӀанад аьлча, моральни а материальни а хьашташ, хьазцаш дола алапи, хӀаране къахьегама юкъехьоча даькъах тийша долга кхетаду коллективерча хӀара саго. Тахан бригаде корорг-вац: «яр болх гӀойленах ба, яр аттагӀа ба, аз кхоачашбергба яр», яха саг. Массанена хов хӀаране кхоачашдер юкъара гӀулакх долга.

Шин звенох латт В. Сальникова бригада, шин сменагӀа бу цо болх а. Юххьанца нийслора сменаш хувцалуча хана балха ха зехьа йоаш моттигаш. Из сендухьа да тахна а техна болх баь яьннача сменас лаьрхӀар тӀехьа тӀайоагӀача сменана болх бе тоъам болаш деталаш, материалаш Ӏалашъе. Цудухьа хӀанз цхьа минута балха ха зехьа йоац смене.

Комплексни бригаде лакха я къахьегамен производственни дисциплина. Цунах лаьца дувцаш номер бархӀ йолча цеха партийни организаце секретара Александрова Тамара Марковнас аьлар: «Ер шу доладелча денз дисциплина толхаяь моттиг нийсъеннац В. Сальникова бригаде. Прогулаш яр, плановни задани кхоачаш ца яр, корта бохебу малар а мекна балха вар, яхар санна дола дешаш укхаза фуд ховш дац. Барттайна болаш, цхьан цӀен дезал санна къахьегаш, хӀаьта балхара мукъа йола ха дукхагӀча даькъа цхьана дӀаккхух В. Сальникова бригадо».

Бакълув Тамара Марковна, доккхий толамаш доахаш я из бригада, цхьа шу хьалхагӀа из вӀашагӀйоллача хана дукха цу гӀулакхах цхьабола кулгалхой тешаш хиннабеце а. Цудухьа заводе дукхагӀа вӀашагӀйохка еза В. Сальникова яр санна йола комплексни бригадаш.

В. [illegible].

ПЛАНАШИ ДАЬДАЬННАРАШИ

СОВЕТСКИ ЭКОНОМИКА ДЕГӀААХАРА

ДИКА ОАГӀОНАШ

Карарча шера дикка сихъяьй вай промышленносте ше дегӀаахара темпаш, дикагӀа хиннад цун экономически хьокхамаш. СССР ЦСУ данеех, чакхбаннача итт бетта дӀадахача шера цу хана ца нийсдича 4,2 процент совбаьннаб промышленни производства юкъара боарам. Цу юкъа 3,6 процент лакхъеннай къахьегама овсарле. Кхоачашъяьй продукцега дӀадодар лохдареи цо чулоаца металл кӀезигдареи хьакъехьара заданеш, лаккхбеннаб пайда.

Производствен къахьегама овсарлен бӀубенна дегӀаяр дукккхача даькъе дувзаденна да партийни, советски боахама органий болх тоабаларца, кадрай бехктокхам лакхбаларца, организованность, плановни къахьегамен дисциплина боарам лакхбаларца. ТӀа-тӀа чӀоагӀагӀа хоалуш да шоай берригa низ КПСС XXVI съездо хьалхашка оттадаь эгтара лоархӀамегӀа дола декхар кхоачашдара, общественни производства интенсификаци чӀоагӀъяра, цунна модернизаци яран из кердача техникаца Ӏалашъяран тӀа а бахийта къахьегача къахьегама коллективаша юхателар.

Шу доладеннача хана хоалуш дӀахьалхашкахьа дахар из дегӀайовлаяра вай дилла а чӀоагӀа теркам тӀаухийташ йолча еза-йоккхача индустре бакови доакъош. Производственни низалаш дӀахо совдаьъар доагора-энергетически комплекса дерригача доакъоша. Эгтара интенсивнегӀа дегӀаидар газови индустри. 10 бетта яьккхай 515 миллиард кубометр газ, хӀаьта из планови заданел дикка тӀех я. ДукхагӀа даьккхад мехкдаьтта, октябрь бетта цу даькъо болх шийх торонашка хьежжа баь беце а. Кхоачашъяьй кӀор баккхара, электроэнерги хьаяра планаш. ДегӀаденад Ӏаьржачеи бос болчеи металлурге, химически промышленноста продукци арахецилга.

Карарча шера хьалхарча итт бетта мехка халкъа боахам дегӀаахара ятогий анализ еш, экономисташа белгалдоах цун технически боарам лакхбалар. Стабильно, лакхагӀча темпаца дегӀаихад технически прогресса корта бола доакъош. Эгтара хьалха ала доагӀа из структурана лоархӀаме прогрессивни хувцамаш хулаш латтача машиностроенех.

Берригa халкъа боахам кердача техникаца Ӏалашбара эгтара боккхагӀча лоархӀаме дола машиностроене дукккха доакъош тӀа-тӀа бӀубеннагӀа ласташ латт кхоачарча ден техникаи технологеи оагӀорахьа. Духхьал укх шера - карадерзадергда цу доакъошка лакха овсарле йолча оборудоване кхо эзари ах эзари гаргга керда тайпа арахецилга. Шозза дукхагӀа арахецаргья промышленни роботаш. Предприятеш роботехникаца Ӏалашъяра дунен тӀа хьалхле лелаеча моттигех цаӀ лоац Советски Союзо. ДегӀаухаш латт хӀанзарча ханарча вычислительни техника производства.

Машиностроене хулаш долча прогрессивни хувцамашца торе хулийт халкъа боахама деррига доакъош тӀа-тӀа шерагӀча масштабе хӀанзарча ханарча машинашца, механизмашца, приборашца, аппаратаща Ӏалашъе. Укхаза вай хӀанз а халонаши кховчамбоацараши кӀезига деце а, масала, керде техника балха юкъеяхьарен караерзайрен массехк задани, кхоачашъяьяц, вай мохк цу гӀулакха бӀубенна дӀахьалхашкахьа боде а. Вычислительни техника перспективни средствах, эгтара хьалха микро а мини а — ЭВМ пайда ийбара кӀийлен тӀа чакхйоаккхаш латт производственни процессашта комплексни механизаци автоматизаци яра шерра программа. Хьалхара гӀанаш доахаш латт хьовзача технологе производствана хьаяргахьа.

Прогрессивни техникей технологий газови индустрена чуяхьаро Ӏалашдир Уренгой — Помары — Ужгород яха уникальни газопровод дунен практикана хӀанзарча йоазанза йолча ханей темпашцен хьалъяь йоаккхилга. ЧӀоагӀлуш латт, СССР Энергетически программе къаьстта моттиг лоацаш йолча, атомни энергетика производственни база. ТӀа-тӀа дукхагӀа керда техникей оборудовани кхоач юрта боахамтей мехка агропромышленни комплекса кхьча доакъошкеи.

Советски экономика технически боарам лакхбаларо йиш хулийт бахача наха эшараш хьадеш дола доакъош сихагӀа дегӀаккувла. Карарча шера кхы а хӀагӀертагӀа чакхйоах наха чӀоагӀа хоатташ дола товараш арахецаш йола промышленность хьалхаювлача темпашца дегӀаухилга Ӏалашде лаьрхӀа йола парте эгтара лоархӀамегӀа йола установка. Итт бетта плана тӀа лаьрхӀача боарамга кхьачад дукхагӀа дола цу тайпара товараш арахецилга, лакхъеннай цар дикал.

Экономика дегӀайоалаеча лоархӀаме дика хувцамаш ду дерригача халкъа гӀулакх а хинна дӀаэтта Кхачан программа кхоачашъяро. Цу программага хьежжа чакхдаьхад юрта боахаме материально-технически база а агропромышленни комплекса кхы звенош а дӀахо дегӀайоалаяра тӀадерзадаь дола гӀулакхаш. ДӀаякхача пхерашкарчуд лакхагӀча организационни агротехнически боараме чакхдоал карара юртбоахама шу. ХӀаьта хоттама хьалаш дика доацаш хиннадале а, мехка дуккхача районашка дӀадахача шерашца нийсдича дукхагӀа кхе а даьд чу а денад укх шера ялат, кхартол, шекара свекла, бьцадараш, сом.

Сихъеннай юртбоахам дегӀаахара темпаш. Дебаш латт доахани ноа тӀара овлхазараш, лакхлу цар продуктивность. Кхоачам болаш Ӏалашдаьд боахамаша доакъар. ДӀадахача шера цу ханаца нийсдича укх шера хьалхарча итт бетта 7 процент тӀаккхийттад пачхьалкхенга дехна доахани овлхазараши, шура — 10 процент, фуаш — 4 процент.

Глеб СПИРИДОНОВ, АПН политически обозреватель.

ГурасегӀа ди тӀехьа дукхагӀа пайда эц лаьттан чекмикорча йӀовхалах.

ХӀалхи кхем бара, хьурмат дара, йовш йола продукца кӀезигъяра, из дикагӀа хилийтара тӀехьа прогрессивни технологи юкъе а йоаккхаш къоэсал лоттабара юртарча къахьегамхошта лоархӀаме декхараш хьалханка оттадаьд мехка Кхачан программо.

Дукха да Абхазе термальни (лаьттан кӀаллхара духдувла дӀайха) хиш. Бакъда, цар я … агроссинии да, иштта аьлча, цу хишца дукха минералаши тухаши да, Ӏалаьмате сиха хьалъюкъ цар турбаш, уж мукхъее, талха йолайолийт. Цу гӀулакха къахьегамхошта новкъостал де баьхкар В. И. Ленина цӀерагӀча Грузински политехнически института химе кафедра Ӏилманхой. Цар хьаьяй Очамчирски районерча Киндгски теплични комбинате тохкамаш а даь, дукха ха йоацаш болх бе йолаенна геотермальни хиш цӀенду установка.

Комбинате ялх гектаро хьалхара хьувкъам беннаб. Автономни республика эршанашка, торгови сете сезонашта юкъерча замилахье кхахьа йолаенний лаьттан кӀаллхарча хиний йӀовхала гӀонца хьалкхеаь помидораш, нарсаш, морковка, свекла кхыйола мохна хӀамаш.

СУРТА ТӀА: хӀара кхоалагӀча дийнахьа Киндгски комбината тепличашта 20 тонн помидораши нарсаши лу. Термальни хишца хьалкхеаь продукци чуэцаш ба баьцадаараш леладу Светлана Шаматоваи (аьттехьаръяр) Жанна Пинияи.

И. ЧОХОНЕЛИДЗЕ сурт. ТАСС фотохроника.

КА ЯЛАР ЛОВШ

Йоккха яц г. Назранерча мельзавода коллектив. Верригаш а 250 саг ва укхаза къахьегаш. ХІаьта вайна ма харра, цхьанна шера а сел дика хиннадац завода толамаш пятилетка укх кхоалагІча шера санна. Машта віаштІехьдаьннад укхала предприяти тІехьаюсачара хьалхалаттача мугІарашка яккха?

Эгара хьалхарча даькъе дувзаденна да къахьегамеи производственни дисциплина телхаеш бола нах геттара кІезигбаларцеи социалистически яхьа тайп-тайпара формаш шерра балха юкъеккхаьарцеи.

Соца цу хьакъехьа къамаьл деш завода директора Евлоев ГІаьзе Мухьмада аьлар: «Предприяте производственни план кхоачаш ца яра бахьанаш массадолча оагІорахьа тохкаш дукха болх бир администраце, партийни, профсоюзни организацешца цхьана. Гучадаьлар пайда эцаш дукха торонаш тха йоллгеи къахьегача наха юкъе яхь эсала віаштІехьъяьккха хилари. Цудухьа балха лоархІаме йолча участкашка коммунисташ хьонабир оаха. БІаргашта гуш тоадала доладелар гІулакхаш.

Бакълув Евлоев, дикача хьонхамашца чаккхдоаккхаш латт ер шу мельзавода барт болча коллективо. Керттера кхо цех я завода чуйоагІаш. Уж я хьоар доаккха, кІоши йоаккха, элеваторни цехаш. Царна юкъе шерра яьржай социалистически яхь. Цувах беркат даьннилга гуш да укх толамашка хьежача. Дуккъал дІабахача пхьайтта бетта планал совгІа 1410 тонн сортовой хьоар даькхад предприяте. Укх шера пачхьалкхен декхарех 58 эзар тонн продукци арахеца езаш яле, хІанзале арахийцар 54110 тонн я.

— Пятилетка кхоалагІча шера декхар 28 декабре кхоачаще дош деннадар оаха, — йоах завода партийни организаце секретара Оздоев Османа Мухьмада, — цхьабакъда, дукха ха илнае гучадаьлар из декхар кхы а хьалхагІа кхоачаще віаштІехьдаргдолга. Цудухьа хьалхагІа тІаийца хиннача социалистически декхарашка юха хьажа а яьежа керда кхы лакхагІа доле декхар тІаийцар оаха.

— Сево айбаьб укх тІеххьарча хина наьха къахьегамца безам? — аьнна даьча хаттара жоп а луш Оздоев Мухьмада аьлар:

«Укх шера тІъаь алхлагІча ноябре непатеха араьлар КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела Ю. В. Андропова Заявлени. Цу лоархІам болча документа хетаяь хиннача митинге, кхы а дикагІа къахьетарца жоп дала лаьрхІар тха болхлоша. Цудухьа тхьовра аз дийцача декхарашка юха хьежар тхо».

Дуккъал дІабахача ноябрь бетта 96 эзар сома маьха нормативно-цІена продукци арахийцар заводо. Цу юкъа 1 млн. 164 эзар сома маьха товарни продукци ехкар пачхьалкхенга.

Цехашта юкъе яьржача яхье хьалхарча моттиге я кІоши йоаккхар. Укхаза шоай балхах дика кхеташ, цунах лоархІабеш дукха нах ба. Царех ба слесараш Галаев Жабраьил, Пугоев Махьмад-Гири, Боров Заьлмаха, транспортировщик Харсиев Хамберд, ялат докъадеча машиний мастераш Цечоев Мовли, Картоев Іийса.

Шоай рационализатораш а ба заводе къахьегаш. Масала, слесара-наладчика Боров Заьлмаха дІабахача бетта еннача рационализаторски предложене предприятена баь экономически пайда 7 эзар сом хилар. ХІаьта болхлочо Яндиева Мовлатхана енна предложени балха юкъе ехкте йоалайча 5200 сом пайда хургболаш я.

— Тха толамаш дика хургдацар, — йоах Евлоев Мухьмада, — болх беча наьха баха йоацхо да йоре. Морально а материально а белгалбоах дикагІа бараш. ХІаьта царгара масал эц барца къахьегачар. «Дошо кулгаш» дола мастер яха цІи лелаю заводерча 17 саго. ХІаьта шийн профессех дикагІа вар лоархІаш 58 саг ва.

ВорхІ сагах латташ новкъостий суд я укхаза болх беш. Цига чубоагІача наха цехашка, участкашка каст-каста рейдаш ю балха тІехьа бувлараш, корта бохабу мадераш мела нах бий хьожаш.

— Укх тІеххьарча хана дисциплина толхаярах дош дувла дийзадац тха, — яхаш вел суда председатель Харсиев Хамберд. — бе болх боацаш дисад тхо-м, — йоах цо.

Шийна уллув къахьегача новкъостах дог лазаш, цун сий деш, шоаш кхоачащдер цхьа гІулакх долга дика кхетадеш болх беш ба тахан мельзавода къахьегамхой.

А.-Г. УГУРЧИЕВ.

Дукха мехкарий ба Назрановски трикотажни фабрике шоай хьанналча къахьегамца предприяте сий лакха лоаттадеш. Царех цаІ я цхьайтталагІа пятилетка ханал хьалха йисте а яьккха хІанэ 1986 шера июль бетта чота гІа болх беш йола хІамаш тега Евлоева Бийсолта Марем.

Марема сий дола къахьегам болгалбаьккхаб «За трудовую доблесть» яхача медальца, дуккхача кхьдолча совгІаташца. Из я иттлагІчех цхьайтталагІчех пятилеткий ударник.

СУРТА ТІА: хІамаш тегар Евлоева Марем болх беш йоал.

С. ПУГОЕВА сурт.

Лаьрхlар кхоачашдар— сийлен гІулакх

«Горец» совхоза отделенегІа хьайир тха «Урус-Мартановский» совхоз. ДІакъасталехьа дукха йоакхо яцар цу боахама кулгалхоша укхазарча ферма болх, доахана Іуа тоадара, доакъарашца Іалашъяра. Из бахьан долаш кхоачашъяцар шура лаккхара а йохкарь а планаш. Кхьнча тайпара да хІанз. Рошничу яхача юртара нах ба ферме къахьегараш. Юрта а совхоза я сий де гІерташ низ дІаккхоачар ду цар хьалхашка латта декхараш кхоачашдара. Наьха балхацара безам совбаккхара, эшачунца уж Іалашбара хадданза йоакхо ю совхоза кулгалхоша а.

Хьалха доахан латта помещенеш кулгнара цІенйора наха. ХІанз цу балха механизаци яьй. Хьайбаш леладераш Іалацбаьб балха мел эшача гІирсаца, спецбарзкъашца.

Сомий бешамаш леласш я тха совхоз. ХІара шера дукхагІа лаьтта дІалоац цар. Цунца цхьана, кІезиглу ялата, доакъара культураш кхею кяаш. ХІаьта а гектара тІара чуэца хьувкъам алсамбаккхара чотагІа хьалхарчул дукха дикагІа кхоачам бу доакъарашца, цун дикала къаьста йоакхо а еш. Кхаш леладераша дукха низ дІалуш Іалашдеча цунах кхом беш пайда эц хьайбаш леладераша. Рационага хьежжа тел из хІара Іатта, цхьа килограмм тувла ца алийта гІерташ.

Доакъар диллачул тІехьагІа из дна дакхалца дежурни скотник лел доахан латтача хІара помещене. Іатто хьаьшнара араккесса лаьтта улла доакъар біаргадайча хьа а кийце юха а чудул. Из дикагІа дуаргдолча тайпара кийчде гІерт. Сенаж теза йоландаь чам тоабара цу тІа тух хьоарц. Из мел тасса деза ца хов скотник вац ферме.

Хьалхе, «Горец» совхоза отделени йолча хана, паттахьа мара багІацар ферме совхоза кулгалхой. Шоаш дукха теркал ца белга а хов балха тІехьабусаш ухар нах, віалла ца боагІаш а хулар. ХІаьта хов ма дий, къахьегама дисциплина во йолча коллективе толамашка дог даха ца дезилга. Совхоз віашагІъеллача цу гІулакха къаьстта йоакхо йир кулгалхоша. Боахама директор, е партийни организаце секретарь, е профкома председатель укхаза ца веа гІаш ди дІелодаш хІанз. ХІаьта керттера зоотехники ветеринарии лора хадданза хул. Ферме беча балха тІахьожам лоаттабу цар. Цул совгІа эшачунца Іалашъю тха коллектив.

Геттара дика кийчъяй тха цІе уголок. Дукха ха йоацаш ийна телевизор оттаьй укхаза. ХІара дийнахьа керда газеташ, журналаш лохь цІена уголоке. Чухьа тоъал йІайта, безаме я. Мукъа болча хана укхаза гуллу ферма болхлой.

Кулгалхой иштта йоакхо е баьлча уж тІачуехо а ле в ца безаш тоабир наха шоай болх. Цу дерригне а дика хьокхачаш гойташ къахьега віаштІехьдоалийт тха ферма коллектива. Укх шера план 400 тонн йолаш, 1 ноябрь хьатІакхоачаш 403 тонн шура дІаелар оаха Даьхенна. хІанз из цифра 442-га дІаккхьчай.

Доярашта юкъе яьржача социалистически яхье хьалха коммунист Сембиева Билкъис я. ХІара кхоабача Іаттагара шура яккхара шера план кийс бетта кхоачашйир цо. Йоккха балха опыт йолаш я Билкъис. Дика къахьегарал совгІа, балха тоаьйл караерзае доккха новкъостал ду цо къонача доярашта. Хьанала беча балха боагІа мах а баь Ленина, Къахьегама Шера Байракха ордеташ сенай цунна.

Шоай декхарех иштта дика лоархІабеш къахьег доярка Джамалдинова Лайласи скотника Батиров Нурдин.

Даьхенна шура дІалара карарча пятилетка план диъ шера кхоачащье социалистически декхар тІаийдадан тха коллектива а КПСС XXVI съезда решенешта жоп а луш. ЛаьрхІар кхоачащде віаштІехьдаргхиларах тешо яц. ХІаьта социалистически декхар кхоачашдар сийлен лелхар лоархІ тха коллективо.

С. ЯНДАРОВ.
«Урус-Мартановский» совхоза шурий ферма заведующа.

«ХИЛА БАХА КХЕРА САННА...»

Вай хьамсара Даьхе лораеш, Советски Эскаре цІена гІулакх даь а ваьнна шоай воІ цІавоагІа аьнна хоам кхаьчар Грозерча Ханкальски яхача улицагІа № 21 йолча цІагІа бахача Давлетмерзаев Нурде дезалга укх шера октябрь бутт бовча деношка. Даьхен хьалхашкара сай декхар дизза кхоачашдаь а ваьнна 10 ноябре цІава вравоал со, яхаш яздо цар воІа Йоакъапа. Тарлой итт тума ахча чутассар в дех цо.

Сиха главпочтамте а ваха Йоакъапа дас дІадохьийт Литовски ССР, город Шяуляй-4 итт тума. Тахан е кхоана яхаш денош лоархІаш бар Йоакъапа дай. Цо хоададаь оттадаь уж тІеххьара денош чІоагІа дІаьха хетар даьна-наана, вежарашта, йижарашта. Юххера а воІ цІанхаьчар. ЧІоагІа гІадбаха хьайзача даьшта цхьа ши ди даьлча мара дага а доханзар ахча хаинахьа дІаккхаьчарий хьога, аьна хаттa а.

— Фу ахча ах оаш? — Цеп а ваьнна йистхилар Йоакъап.

— Іа дайта аьнна итт тума хьа кхьхат хьакхаьчача дийнахьа, 29 октябре, чу ца тессарий оаха, — аьлар дас на насв.

— Сога кхаьча-м дац хьона из, — аьлар Йоакъапа.

— Цигара хьаара мича хила ваьннав хьо?

— ИттлагІча ноябре ваьннев.

— Хьогара доагІаш дола къахьат диъ-пхе дийнахьа массаза а хьаккхоачаш хиннадаь. телеграфаца в ца еш, перевод яьяр оаха хьона, — йоах даьца бехкала бала гІерташ санна.

— Велосипедаца воагІача саго а цу юкъа сох хьатохаргдар из, — аьлар цу гІулакхах цецваьннача Йоакъапа.

Ше перевод яра тешал деш дола квитанци а кийна цхьа ди е ши ди юкъа водаш главпочтамте аха волавелар Йоакъапа да Нурды.

— Тхона-м хац из мича даха хила деза, яхаш белажаш увз главпочтамта болхлоша.

ШоллагІа бутт ба ахча дахан даьннен моттиг ца корайоагІаш Давлетмерзаев Нурды хьукза. Хила бада кхера санна дайна дІадаьннад итт тума. 16 ноябре шийн воІ Йоакъап гІулакх деш хиннача части почтови отделене цІерагІа дІа а юха а ахча а дения телеграмма лу Нурде ахча юха цІадайтар дехаш. 22 ноябре воински часта почтови отделенера телеграмма юха кхоач, цу тІа йоах: «оаш хьадайта итт тума тхога хьа я кхаьчадац е хьаккхьчад аьна дІаяздаь моттиг а яц». ТІаккха мича даха хила деза из? Из хаттар шоашка дича Грозерча главпочтамта болхлоша цхьан дешаца жоп лу: «Хац». «Хьа ахча мича дахад а хац тхона, хьона тхоай нисара хьадаькка итт тума дІадала декхарийла а дац тхо», — яхаш сагота боацачогІа кулгаш лестаду цар.

— Шун ахча шугара дехаш вац со, шоашта тІадехка декхараш цІена кхоачаш а деш, са ахча сох юха хьатехача, — йоах Нурде. ХІаьта из баь а лув!

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

Дозал дехьара

Советски Союзен ГДР-ех віашка юкъалуш болча дукхача предприятешта юкъера партнерски бувзамаш чІоагІлуш доагІа. Дукха ха йоаллаш Берлинерча телевизионни электроника заводе шоай коллегаш болча хьешалгІа яха хилар Паневежисерча «Экранас» яхача заводерча литовски специалистий делегаци (цхьа дакъа хьача сурта тІа хьалхарча кІанс — болхло Мануэла Вайднер). Цу предприятешта юкъерча айххача бувзамий, производственни опыт дІа-хьа йоаллиташ йола итт шерал совгІа ха я.

АДН — ТАСС сурт.

ДОТТАГІИЙ ОПЫТ

«ГЕРМЕС» Е ОТТАДАЬД

Дукха хІама эшлаш цхьа миллиони ах миллиони дезал ба хІанэ Венгре шоаш балхах мукъа болча хана бешамаш огородаш безама лелаеш. Шоай бешамашка кхеду цар дукха баьцадаараш, шиш, сом, харбазаш, пасташ. Масала, мехка чуяхьача нарсех 90 процент совгІа лу гІонна долча боахамаша. Цар чудахь берригача Іажах, кхорех, гІамгІаех, шаьшаех кхоалагІа дакъа совгІа. Энтузиасташа-бешамаш лелаераша беча балхо йиш хулийт шоай дезалаш юртбоахама продукташца бизза Іалашбаь ца Іеш, цар дукха дакъа кооперативни тикашка дІачутела а рынке доаха а.

Безама лелаеча бешамашен огородашен йиш хулийт дика салаІа а. Каст-каста гІо йиш я, балхах мукъа болча деношка, боккхагІбарий масалагІа къахьега лоший лаьттон сий деши хургдолаш кхетама урок Іомаеш дола береш а тІехьа. городашка бахача наьха біарчча дезалаш шо-шоай участкаш тІа балхаш деш хулаш. ЦІена фо, Іалама гарга хилар, сага унахцІенонна чІоагІа эшаш бола къахьегам — хила йиш йий-тем цул дукхагІа цІенна пайда а дегІа лоІам а луш хІама. ГІонна долеи приусадебни боахамаш дегІаахара стимулировани ер дола массехк гІуланх дьаб ВСРП ЦК, венгерски правительства тІеххьарча хана. Цу тІа а чІоагІа теркам тІабохийт бешамаш безама лелаераши огородникаши цар балха мел эшачунца Іалаш бара.

Къаьстта теркам тІеноаш а ункхаза бешамаши огородаши безама лелаераш духь-духьача инвентараца, дІадуача фуца, удобренешца Іалашбара декхар тІаийцача «Гермес» яхача потребительски кооператива опыт. ДагадохкарагІ тиала яц кооперативах цІи а Гречески мифологех даьгІенний, Іулий, наькъий, торговле даьла ва Гермес. ХІаьта из яц Олимпийски даьлашкара хоам кхухьар а. Хетаргахьа, хІанзарча хана ра «Гермес» я, шийн мифологически прототип а санна, дика лоархІаву торговле даькъер ча шийн декхарех. Кооператива пайда біеьш миллионаш форинташка кхаьчаб.

Из боахам хьабаьбор 1946 шера. Цу хана цо де лерхІаш хинвар докхха хІама дацар: кооператораша кхедаь баьцадаараши сомш бохкарах кхоачамбора. Ха дІа ме йола шерлоре «Гермеса» торонаш Чакхдаьннача шера 1 миллиарди 350 миллиони форинтага кхаьчар цун товарооборот.

Шийн продукция специализированни тикай сете гІолла йохк кооперативо, беррагача мехка ши біаь тарга я цун уж. Укхаза эца йиш я гІонна бола боахам лелабара мел эшар, массехк лелаеча белага деиз участке шеррача диапазонагІа балхаш дулургдолча мини-тракторга кхоачаш.

«Гермеса» віаштІехьдаькхад тайп-тайпарча юрт боахама культурай дІадув фу вертикальни оалаш йолча системах кхедеига а дІадохийтыга а. Из система кхоачаш хул эшшача боарама а ассортиментах а кооперативна приемни пунктанта тайп-тайпара дІаюв материал лоаттаеа декхар тІаийцача гІонна болча ши біаь боахама даьшца даьча договорий кІийлен тІа. Кооперативо дІоттадий лоаттаду фу, цунна расфасовка ю, дІадохьийт. Из чукхоач беррагача мехка гІоала дІаьржача кхо эзар торгови точкага. Расфасовка ю кІадархошта, эшар а цаьна хьалттдар а фуд хьожаш кхо грамм хуллача пакеташца денз килограмм дозал долча упаковкага кхоачаш. Біарччача шера тІахьожам лоаттабу кооператива лабораторе фу мишта лоаттаду хьожаш. Тикашка дІаккхоач дукхагІча даькъе лакха кондицихь а гаранти а йола товар.

Цхьабаькъда, «Гермеса» беш бола болх дукхьал нах фуца Іалешбарах лаьтта Іац. Кооперативо бу заводашкеи фабрикашкеи бешамаш лелаерий группаш хьаьра тІабербаьь бола боккха агитационни организаторски болх, арендагІа лаьттан участкаш луша гІо ду.

ЧІоагІа теркам тІабохийт беш безама лелаечун къахьегам аттача баккхара. «Гермеса» лоаттаю кІадархошта зІамигача механизаце средствий шерра ассортимент. Деш латт бешамий участкашка балхаш дара йола нерда, кхы а эргаьнка товешна машинаш механизмаш хьаьра тІадерзадаь балхаш. Бешамаш лелаераша чІоагІа хоатташ я, масала, бензинови моторчи а тІалатташ йола низал кхаь говра низага кхоача мотогувнашдерг яха лаьтта ахкарай цащадаккхарах йола лаьрххІа устройство. ДагадохарагІа вьлча, дукхьал «Гермеса» инициативагІа оттаьяр даймекха мотогувнашдерга конструкци. Из арахець тІалаьцад металло-изделей Сегодсщ кооперативо. Цо торо хилийтай кІадархой цунца бокъонца Іалашбе. Цу тІа а дукхьал пхе шера кходаь валюта цхьа миллион доллар да.

Цхьаболча безама бешамаш лелаераша, къаьстта белалуш бараша, лерхІ инструменташ техникех кІедуа гІойленагІа уж проката лелаеш хилча да, аьнна. Укхаза, а гІо де кийча я «Гермес». Цо хьайийллай байча маьлах беш болх бара мел эшар дІахецаш йола прокатни пункташ. Пункташка віаштІехьдаьккхад иштта наьха шоай доалахьарча техникана ремонт егга а. «Гермес» дукхьал кооператива членашта даь Іац царна эшаш дола гІулакх. Цхьабакъда, товар эгара хьалха пайщикашка доах.

— Тха кооператива член ва хІаьа 7600 саг, — йоах потребительски объединене председатела заместитела Чабаи Дердьна. — Уж ба духь-духьа хаики а професеш а йола нах, керттерча даькъе городашка бахараш. Уж віаши гаргаувзар — цар лаьттаяцара безам, уж беррига а из кхы а хозден дІаьхегІа деи гІерташ хилар да. Хьачуэцарг дала дезар дукха хІама дац — деррига а 500 форинт (30 сом). Кооперацие хІара члена бокъо я, нагахьа санна цо товар тха специализированни тикашкара эцаш хилча, маьха кхо процент чухьанахьа эца. Хетарургда, сел дукха ахча а хургдац из-м аьнна. Амма боккхий хІамаш кІеш хилча цо дикка ахча кходе йиш хулийт. Масала, біаь эзар форинт мах бола беш дагІа цІенош эшаш хилча, кооператива члена йиш я мах боашаш кхы а товараш дІадахьа. Ергда вай цу цІенна чутоха кхо эзар форинт мах бола обоаш.

Ше дика хилар бокъонца хьахьекхад, пайщикаша кооператива юхалург телача средствий чотагІа производство шерьяр санна йолча балха форма а. ГІулакх иштта кийсделча пайщика шершера юхател цо хьачуеннача сумма 7 процент.

Наьха шоай доалахьа йолча бешамашта эшаш дола товараш кІезига кхахьац «Гермеса» социалистически мехкашкара. Иштта, ЧССР уз целевни унифицированни мини-тракторш. ГДР — мотоносилкаш, ПНР — беша эша инструменташ приспособленеши. СССР — беша лелаю ворданаш, хий детта шлангаш, духь-духьа беша лелаю инвентарь.

«Гермеса» кулгалхоша лерхІ наха чІоагІа хоатташ йола зІамигача механизаце цхьайола нерда средствий СЭВ гома чу арахецилга віаштІехьдаьккхача во хургдацар аьнна. Из де дагахьа цу даькъе шийца цхьан гІулакхаш леладергдола партнер лаха болабеннаб боахам хІанзе а.

Юрий БАРАНОВ,
АПН соб. корр.

Боккхача толамце индийски столице болх беш я 40 мехко дакъа лоацаш йола дунен халкъашта юкъера торгови ярмарка.

Цун центральни моттигах цаІ дІалоацаш я Советски Союза павильон. Цига хьагойташ я мехка металлурги, энергетика, электроника, химически промышленность, юртбоахама производства, космически арешаш тохкилга кхар санна дола доакъош дегІадар доазийташ йола йиъ эзар совгІа экспонат.

СУРТА ТІА: Делера Дунен халкъашта юкъерча торгови ярмаркера СССР павильон.

С. КАРМАЛИТО сурт.
ТАСС фотохроника.

Социалистически мехкашка

ГОСХОЗО КЪЕСТАЮ ПРОБЛЕМАШ

Сона хоьра, Балтийски форда йисте уллача Щецински воеводства специфика форда боахамо къоастаеш хилар. Гучадаьлар цун кхы тайпа башхалонаш а хилар.

— Тха яр типични воеводство яц, — йоах ПОРП воеводски комитета секретара Чеслав Устиновича. — Хов да, польски юрта боахамаш 80 процент гаргга кооперированни йоадача сектора кхоачаш хилар. ХІаьта укхаза доккхагІа дола дакъа — 66 процент совгІа — госхозаша лоац. Производственни хьоахамаш практически юртбоахама продукце дерригача тайпашта юкъера лаьрхІача мехкачул лакхагІа да тха. Укх шера хьалхарча 9 бетта продукце керттера тайпаш дегІадаьккхад 14,4 процент. ВІалла дика да ала йиш йоацаш долча лаьтташира — хІаьта цо цІаькха а бакъду лаьтта лелаяра культура лакха хилар лоархІаме доля — гектара тІара чудахь оаха 30 центнер ялат. Хьалхарча моттигех даІ лоац воеводства пачхахьалкхенга ялат доххара — 220 эзар тонн, дулх — 66 эзар тонн, фуаш — 92 миллион, чхьаьрий, чхьаьран консерваш.

Баха нах кхачан продукташца Іалашбар политически проблема я тахан Польше. Продуктай цхьадолча тайпаншта рационированни яра хьалашка атта дац тхона. Фордо, дукхача Іамаша, хьунаша дилла а чукІаьб Щецински воеводстве туристаш. Укх шера хиннаб уж 400 эзар саг совгІа дукха хІама ца эшшаш дахача шерарчул дикаа дукхагІа. ХІаьта а віаштІехьдаьккхад общественни кхачан система болх кийса віаштІехьбакиха, дерригача продуктий карточках доагІаш дар накага дІахахчийта. Тикашка очередаш хинаяц.

Цу тайпара, тха практика а баьнду, коллективни пачхьалкхен боахам товарность лакха йола, рентабельни производство хилар. Цунна дувзаденна дІадодар кІезигделар, къахьегам віаштІехьбоаккхилга тоаделар. Аз дувцаш, городаш юртан юкъера гІулакхаш тоадара, партере юрта лаьрхІа йола социальни культурни политика толаме чакхъяккхара эша хьалаш цо хьадеш хилар.

ПОРП ЦК XIII пленуме къамаьа деш хозахета керттегІдахадар новкъоста Войцех Ярузельске мехка дерригача общественно-экономически вахара гІулакх тоадара керттера хьал халкъа боахама общественни сектор дегІайоалаяр хилар.

«Щецин» яха юртбоахама комбинат — воеводстверча 45-нех цаІ — эгара хьалха боккха тепличнни боахам ба. Из улл города тІаьх километр гаьна. Боахама дІатІакхача гаьнна волча хана теркам тІаоз Іалаьмате йоккха моттиг дІалаьца ягІача теплица кІезита куродица.

Комбината директор Остроасний Петр кхетадеш ва са цецвалар:

— Ваьдда, 4440 гектар я тха кхизагашта кІал. Советски Союзера кІйцай оаха теплицаш. Специалисташа а болилоша а Іалаьмате дика лоархІ уж.

Директораца цхьана теплични боахама техниченски центре долх тхо. Управлене пульта тІа да температура, давлене, тІоадала хьожамаш. Ах миллион нах бахача города эшачох иттлагІа дакъа йоахал еза теплицашна.

Цу кхетаа кІалхарча Іалаьмате йоккхача городага хьожаш тхо лелаш, П. Островске дуьц:

— Комбината продукцех 45 процент теплицаша лу. Укхаза болх беш ва 700 саг. Укх шера чуеннай 4,5 эзар тонн помидораш нарсаш. Помидораш я керттера культура, гидропоника квадратни метра тІара боала цар хьункъам йиъ килограммага кхоач. Продукце структуре 5—6 процент лоац зизаша — тюльпанаша, гуйта тІа а кхабилгашка а кхедеча хризантемаша, дукхача кхычар.

Алапеш-м, хетаргахьа, бацца лакха а дац боахамо — 11—12 эзар злотых ботта, амма оаха Іалашбу балхахой ялатаца, баьцада а раш ца. Хьалду оаха цІенош — шерашера 60 квартира, берий бешамаш. Газ а дІайха хий а да квартирашка. Дукха ха йоацаш хьаьльяй 360 моттиг йола гостиница. Тханцига-м дукхача воеводашкара нах ма укий. Хов, хезад боахам боккха а, дукха доакъош долаш а ба, духь-духьа специальностех бола балхахой эшаш а ба, аьна.

1300 етт, 1500 устагІа ба госхозе. Цул совгІа, оаха кхею хоартолаш, морковкаш, шекара свекла. Воеводстве эгара дарегІа я тха продукци.

Оаха лерхІ, — дІахо дувц П. Островске, — керттердар тхоай доалахьа йола ресурсаши торонаши шолгІаре лувцар, віаши гІо дер, хьалацар да аьнна. ХІаьта иштта даьле, из оал оаха тхоайцига къахьега безам болча хІаранега — дІахордар сагах шийх, из тешаме хилара, хьинаре къахьегарах, ше кароланча гІулакх дезаш из хилара тийша да.

Боахама парторганизаце ва ПОРП 200 член. Партийни организаце керттера праниле — наха фу эш хар, уж кхоачашдара наькъаш корадар да. Оаха йоакхо ю тхоай къахьегамхой культурни боарам лакхбара; городе экскурсе ух, Іилмани культуран дентелашца віашагІдетталу.

Цу дерригне тІоххьара в тхо кхоачадо деза керттерчунга — политически активности, хІаьта долче, къахьегама хьинари айдарга.

Со вокхха саг ва, пенсе вахавар со, амма кхы а болх бе аьннад сога. ХІаьта дукхадараш лайнача а дайнача а аз, бокъонца тийша а волаш ях, оаха лаьца пачхьалкхен боахам хьабара никъ кхархочоа бола эгара гаргагІа боле социализмага бода никъ ба. ХІаьта тха толамаша тешал ду, боахам лелабара социалистически форма Іалаьмате эффективни хилара. Кхоане цун я.

Игорь КОРЗУН,
АПН соб. корр.
Варшава.

США. «Боккъала а гІо де лаш тхона! Оаш еннача хІамилго Іалашдергда цІа доацараша дІа хІама а чубаха тхов - кІийлеа» — аьнна яздаьд Кливленд яхача города центральнчарех цхьан улица тІа оттадаьча плаката тІа. Из царц оахаш деш дола кхайкарал а, башха теркал дац шоай гІулакха дІа-хьа ухаш болча наха. Теркал ца дара дукхьал цхьа бохьан де меццача а цІа доацача а кхака проблема капиталистически дунен эгара а біаьхегІа болча мехка саг цецвоаккхаш йоацаш, хІара дийнахьа дола хІама е хинна дІоттар, да.

КІайча Цено дІахьош бола «даьттана метта йоккхий тохаш» яха никъ ба миллионаш болча американцашта къели моцали йоазийтар.

АДН — ТАСС сурт.

ЦУННА ДОЛА СОВГIАТ — НАХА ОАЛА БАРКАЛ

Дукха нах гулбеннаб Грозненски «Стеклотара» яхача хозрасчетни базе № 47 йолча приемни пунктa хьалхашка. Шоашта совйола шушаш, банкаш хьаяла баьккха нах ба уж. Царна ма эшша гIулакх де низ кхачац тахан приемщика Беков Iийсай. Накагара хьоацаш йола банкаш, шушаш дIаоттаё вэа аьшкаш йоацаш, хIаьта йолаш яраш тIаниц аьнна хьалйиза я. Уж дIаяхьа транспорт а йоацаш я.

Сабарделаш, новикъостий, фуннагIа дах а оаш хьаеннашушаш ийца шо юха чу ца дехийта хьожаргва со, — аьлар Iийсас — цIен юкъе Iаоттаьй а из шугара хьаэцаргья аз. АргIагIа хьалха мелав шох!

— Со я аьнна тIорма чура шушаш дагар а ... дIаяла йолаалар йоккха сег, дег тIара доагIача дIайхача дешашца Iийсайна чIоагIа баркал а оалаш. Аз сахьат согIа за ялалехьа укхаза мел лаьтта нах цо шушаши банкаши хьа а ийца дIабахар. Дукха дар цар приемщика цIерагIа аьнна зоза дешаш. ТIенкха сиха оарцагIа а аьнна яьсса аьшкаш хьатIаяйтар, ше волча шушаеки банкаеки йиза паьттараш дIахьийтар. Иштта сатем боацаш хул цун тIара балха ди.

— Хьаьнала, цIена къахьегаш вола саг массаза а хиннав вай мехка сий долаш. Шийна хьалхашка латта декхараш даим диза кхоачашдеш, балха хьаьа тIехьа ца воалаш, балхара ханал хьалха цIаваха ца гIерташ, нахаца Iимарзеи тоаши волаш вииза вола приемщик ва Беков Iийса, — яхаш дувц цунах цу приемни пункте шушаш дIаяла веначa Терентьев Владимир Алексеевича. — Ший клиенташца из охца хинна а царна доагIаш доле аьча цо эшадаь цаьа моттиг нийслургьяц, — яхаш дувц цо дIахо.

ХIаьта предложенеи книжка тIа хьежача гуш да уж санна дола дешаш хьалкара аьнна доацилга. Iийсайна баркал яхаш даь йоазош дукха да цу тIа. Царех цаI Грозняркча Х. Нурадилова цIерагIча урам цагIа № 100 йолча цIагIа яхаш йолча Вершаева Антонина Николаевнас даьд. Укх тайпара аз ду цо Iийсайх: «кулга цIена, гIулакхаца, эзделца волча приемщика даим безамe гIазц ший клиенташ, царна культурно гIулакх ду. Цул хьалхе укхаза болх беш хиннача приещикех езкацар уж дика оамалеш. Цудуьхьа дег тIара доагIача дIайхача дешашца баркал оал аз цунна, из могаш-маьрша волаш, ираз долаш вехар а лоеш».

Беков Хьусена Iийса болх беш воле дерриге а иттех шу мара дац. Цхьабакъда, цу доацаче хана шийн сий дакха мегад цунна. Юкъера школе

[illegible]

Д. АКАЕВА,
«Грозненский рабочий» издательства технолог.

Шоэлагlа лакхара премн

Массехк шу хьалха Нурадилов Ханпаший цIерагIча Нохч - ГIалгIайн пачхьалкхен драматически театра «Хьуь йолча кIантий» яхача спектакль оттарах елар К. С. Станиславске цIерагIа РСФСР Пачхьалкхен премн. 1983-ча шера из премн хьожавьй хIанз «Ленинниана» яха спектаклъ цу театре оттаьрча режиссера РСФСР искусствай заслуженни деятела, Нохч-ГIалгIай комсомола обкома премне лауреата Солцаев Мималтан сийлахь воккхача бахьча В. И. Ленина сурт-сибат кхоллача РСФСР заслуженни Нохч - ГIалгIай АССР-а халкъен артиста Давлетмирзаев Муталипан.

ДИКАЧА НАХАХ

«БУЦ ШИЙ ОВЛАН ТIАРА ЙОАГIА»

Иштта яьхад вай даьша. Уж дешаш сона массаза а дагадох «Алханчуртский» совхоза хоаний отделене механик волча, коммуниста Сагов Муцe Ювсапа дезал хьоабича.

Къахьегам безаш вола Ювсап мел вовзачо цох оал: «Дика механизатор ва». ТIехтьарча кхойтта шера укх цхьан боахаме хьинаре къахьегаш хьавоагIа юртбоахама техника дика кхеташ вола механизатор. Алхха, шийн декхар кхоачашдий Iац Ювсап. Натакъа санна, эшаш моттиг нийсълой из хул тракторист, слесарь, грузчик. Цун беркате кулгаш ца кхеташ цхьаккха а болх чакхбалац отделене. Цунна карагIдоал мухь тIаботтача, тиша аьшка гулдеча, тракторашца царпа тIехьаювзаш йола инвентари тоеча новкъостал де. ХIаьта комсаш хьаеллачен дIакъовлачен механизаторий дика ка ца йоалаш моттиг нийсъелча ше трактора тIахоя, из операци дикагIа мешта чакхьяьккха еза дIахьокх.

Иштта халонех бIу ца къожабеш, хIаман ка йоалаш вола шоай механик дукха веза болхлошта. ХIаьта сий ду цун ше санна хьаьнала, вай общества пайдане болаш, къахьегама тIера болаш дезал кхебендаь.

Вин воIи ялх йоIи кхею Ювсапен цун сесага Малихьатен. Цхьабараш кхийнаб. хIаьта вожаш хIанз а деша балха ла кхачаза ба. Цудухьа атта дукъ дац Ювсапа цIеннана Малихьата тIалаттар а. ХIана вьлча, массанахьа а цунгара гIулакх эш. БIехденнар дитта, дехар тега, балха водар а деша водар а лоставе, коа-карта эшар де, юов тIерча хьайбаштеи налхазараштеи гIулакх де — масса да уж хьинар долча наьна ка йоаладаш. Малихьат бIаргаяйча, даим цхьаццa деш, южача хана мара вIашка ца дохкаш, дечох бIу ца къожабеш дола цун кулгаш зийча массаза а тешаву со из хьинари деналн долаш саг йолга.

Шоай даьгеи наьнагеи хьежжа хьаьнала къахьегаш, юкъарча балха дагъа ловцаш, наха даьр даа ца гIерташ хьалкхуви латт Ювсапа барттайна дезал.

ВоккхагIа вола воI — Мухьмад тракторист ва. ХIана Советски Эскаре гIулакх деш ва из. Шийн даьникъ хьаллаьцаб шоллагIча воIо — Ахьмада а. МоллагIа шийна тIадилла гIулакх дика чакхдоаккхаш хьавоагIа къона механизатор «Ший даь сий вIаккха а довдергдац во» — оал Ахьмадах совхоза механизатораш. ГIоръяьйна болхло, аьнна цIи хева я коллективе укх отделене комсаш телаеш йола Ювсапа йоI — ПаьтIимат а.

И. БАРАХОЕВ,
тха штате воаца корр.

Iа вайцига а кхачих.

В. Юнцевича фотоэтюд.

РЕСПУБЛИКА экранаш тIа

«СИХВЕННА ТОП ТОХА МЕГАРГЬЯЦ»

Приключенчески фильм деларашта лаьрхIа узбекски кинематографисташа оттадаьд «Сихвенна топ тоха мегаргьяц» яха фильм. Цу тIа дувц революцена карагIдаьинараш лорадеш 20-ча шерашка Узбекистана хьалхарча чекисташа деладаьр.

Цун автораш — сценариста Хамраев Iаьлас, режиссера Ага-Мирзоев Мухтара — вай дуг 1923 шера Ходжикент яхача кишлаке школера ши хьехархо вийнача.

«Ташкент, Республика ГПУ начальникага. 1923 шера 5 марта Ходжикент яхача кишлаке вийнав школера хьехархо Ахмедов...» Цу телеграммо беча хоамаца дIадолалу фильм. Цун ларде дижад Узбекистана халкъа яздархочун Гулям Хьамида СССР Пачхьалкхен премн енна хинна «Бессмертие» яха роман. Цига дувц шоай са ца кходеш революцена карагIдьинарашт цун идеяши лораеш барех лаьца...

Из зулам тахка тIадиллад ЧК сотрудника Махсуда, цудухьа цу юрта воагIа из ше хьехархо волаш санна...

Цига дIахо фу хул а чекистий из зулам тахка мишта вIаштIехьдоал а ховргда цу фильмага хьажа баьхкарий.

Фильме дакъа лоацаш ба актераш — Батчанов Бехром, Хамраева Гузаль, Молдаханов Сайдулла, Азизбаева Александра, кхыбараш.

◆

[illegible]»

Слейда Бернарда сценарех из фильм даьккхад американски режиссера Кларк Бобас. Цу тIа дувц дезале нийслуш долча хIамаех лаьца.

Фильмо вай тIахьех кхычун оамалаш йоаза а уж яхетае а, мишта оамалаш хIаний хьа яхаш тIех ца детта а... Цу шийн тайпарча безамеча историе бувцарши ба шоайла вIалла а цхьатарра оамалаш йоаца (антиподаш) да — цкъаьцкъа, фуннагIа хиннадар дьиев гIайгIа еш воаца, велавенна наха тIера, Iаламате чIоагIа бегаш беи вола саг. Цун воI — кхыча тайпара оамал йола саг ва, цун хац бегаш, из раьза а вац шийн даьца, сов сапаргIата из хилар бахьан долаш.

Дань сурт - сибат кхоллаш ва американски актерашта юкъе эггара дикагIчарех цаI лоархIаш вола Леммон Джек. Эггара хьалха из болх бе волаьелар театре. ТIехьагIа кино къахьега эттар. ДукхагIча даьхе цо ловзайора комедийни ролаш. ХIаьта американски киноискусства Академе «Оскар» яха премн цунна хьоажаю драматически роль ловзаярах. ТIехьагIа а из премн цо йоаккх кхозза, кхыбараш йоацаш...

◆

ЮХА А ЭКРАНА ТIА

Вай хана дукха дика хIама хулпаденнад дунен тIа. Цу дикача хIаман юкъе я кинематографи а. Дукха тамашие хIамаш карагIдаьннад цунна.

Къаьстта дика вIаштIехьдоал кинематографа фаьлгах лаьца фильмаш доаккхача хана, цига дувцаш дола тамашие хIамаш хьахьокха. Цу жанре хьинаре болх беш вар цIи хеза вола советски кинорежиссер Александр Артурович Роу. Шийн ираз лоархIар цо бераьшта кинофаьлгаш уттадеш цар дог гIоздоахилга.

Берий дукха воахаленаш хьалкхийнай цу уттадаьча фаьлгашка хьожаш, дикадар а во дар а довзаш. Дикачоа тIаккхуаш вочунца къовсам лоаттабеш. Царех да «Шукай амарца, сона лаарца», «Василиса Прекрасная», «Морозко», «ЦIийн, хийн... цIаста турбаши», «Кащей Бессмертный», «Марья - искусница», кхыдараш.

Укх деношка бераьшта а кино из жанр езараштa а гургда тIьо цу хьалхагIа цо даьккха «Королевство кривых зеркал» яха кино.

Из фильм дайнар цIаьхказа я беламе вIашагIкхетаргва шийна безабеннача турпалашца, ца дайнар — хоза хеташ хьожаргва шига нийслуча тамашие а сакъердамеча а хIамашка.

В. КОВАЛЕВА.

ХИХ А МАЛХАХ А КХЕРАЦ БАСАРАШ

Советски Iилманхоша синтез яьй уникальни свойстваш йолча кердача басарий - кубогений класса. Из да хьалхарча аргIанна цун хьакха атта хилари физико-химически воздействешта дика дукхала отталуш хиларi. Уж басараш хьекхача хIаманна новкъа дац хий а, малх а, сапа а. КIада беса а далаш хувца а лац. Кубогенашта дац дунен тIа эттара дикагIа йолча кубови басарий маркаех доаллна коачалдоацараш а. хIаьта бос хоза хиларга, чIоагIалга, экономични хиларга диллача царел дикагIа а да.

Керда басараш дика хилара бахьан доалл цар химически строенех. Цар структураца я шиь карбоксильни группа — СООН хила дика яца а яц, хIаьта, атта да кIадаша цу тайпара басар де. Сердалоянна чIоагIа хилар айхха дувладенна да структурни формулаца Кубогенаш — фоторазрушени «ловргIоацa» моттиг йоацаш йола полициклически ароматически молекула.

Басараш физико - химически воздействеш доош хилара хьокхамаш басар кIада хьаьсо боъоацa дIатIалацарген цун чIоагIалген хьежжа хул. Яшаш йола кубоген тьаьа басар деш латтача хана хила яшаш йоаца пигмент а хила дIаэтт. Из реакци атта е йиш я текстильни предприятеи промышленни хьалашка. Цу тIа кубогенаш сов атта яшаш хилар бахьан производстве кийчъе езаш хилац деррига кубови басарашта хиланза аргIйоацаш хинна е кийчача продукте цхьалола даккъа пайдана доацача доаккхаш хинна а лаьрххIа йола выпускной форма.

Эррига кубогенаш — цхьан соединенех йоахкаш я — басарий кердача класса шийн тайпарча «гено» дикангидриде бинафтилгексакарбоновой кислота (БГКК). БГКК хьаю кхерий кIора кIув хьакъастача ацепафтенах.

ХIанзарчоа вай промышленность арахеца Iомаенний цIеча маркаех йола кубогенаш — Iовкъара, цIе, нейтрально-цIе. Хьаеш атт фиолетови, сине-фиолетови дикрий производство. Лабораторни тохкамаша хьахьекхад Iаьржача, пакъара бесарча, баьццарча, оливкови, розови басарий кубогенаш. Керда басараш ду веществаш хьаяра ерригача технологически стадешта эшаш яц къаьстта йола оборудовина, уж чакхъовл цхьаккха температура а е давлени а йоацача хила растворашка.

Кердача басарех пайда эцаш хилча 1,5—2-зза кIезиглу восстановителеги подщелачивающи агентаген дотар, хIаьта эшашача тайпара интенсивность йола басар хьадаро хилийтара эша кубогенаш кIезиглу 2—3-зза.

ТIехьара а процесса юкъера йоах химически реагентий группа — десперегетораш, текстильни предприятешка дилла арахьаш долча хих дIаеттачу йоашаергаш.

Кубогенаш арахецара способай технологенеи патент ийцад дуккхача мехкаца, цу дьахъе Англе, США, ФРГ, Франце, Швейцаре, Японе.

Мария МУЛИНА,
(АПН).

Редактора заместитель
М. М. ХАМХОЕВ.

ТЕАТРАЛЬНИ РЕЦЕНЗЕНТИЙ СЕМИНАР

Эррироссийски театральни общества Нохч - ГIалгIай отделене хьайийллай цхьан кIира йола республика театральни критикашта а рецензенташта а лаьрхIа йола семинар.

Семинар дIахьош ба ВТО викалаш: искусствоведчески Iилмай кандидат В. В. Гудкова, «Труд» яхача газета корреспондент Т. Г. Исканцева.

Моттигерча рецензенташта цар ешаръя «Вай хьанарча театральни критика декхараш», «Вай хьанара дукхача къамий советски драматурги» яха лекцеш, дувцарга Москверча театрай тIеххьарча сезоний итогех, укх шерарча премьерех. Анализ ергья Нурадилов Ханпаший цIерагIча «Бальзаминове сага йоалаяр», М. Ю. Лермонтова цIерагIча республикански эрсий драматически театра «Гаргаре нах», «Горячая точка» яхача спектаклай.

Б. АБАДИЕВ.

Культуреи вахари

ДОТТАГIАЛАИ ВIАШИ ДУВЦАРАШ КХЕТАДАРАИ БОЛА МОТТ

Iилманхоша даьча ловрхIамех хIанз укх сахьате лаьттан букъ тIа болаш болча 2700 меттах ши бIаь миллионал кIезигагIа бовцача наха буцаш кховзткъе итт — 50 миллион согIча саго, кхойтта — 100 миллион согIча саго. ХIаьта дунен халкъашта юкъерча време наха вIашт буцна мотт берриге а массехк мара бац. Царех бe эрсий бар а — ООН официальни ялх меттах цаI. СЭВ а кхыча лоархIамеча дунен халкъашта юкъерча организацей а балха мотт.

Эрсий мотт хов хIанз ах миллиард саг гаргга наха — дунен тIа бахача наьха воархIагIча даькъа. Фактически баркара кхозлагIча моттиге оттаду из статистико — китайски англиски чарел тIехьагIа.

Ленинни Пушкинни мотт «дунен меттай клуба» юкъебахаб башха-дукха хьа йовцаш — наьха теркам чIоагIа тIеэзар цо 1957 шера СССР хьалхара искусственни спутник уарагIа яхийтача. ХIаьта а хIанзарчоа цхьадолча меттанца нийслуш бац эрсий бар. Иштта, кхыча мехкий метта хьисапе англичаний мотт Iомабу башха согIа эшашагIа боаш 120 миллион саго, немецкий бар — 80, хIаьта эрсий бар — 20 миллион саго.

Бакъда, эрсий мотт Iомабеш бола кхыча мехкашкара нах сихха тIабетталу, из хьех дукха хIама ца эшаш бIаь мехка (1970 шера 80 бар укх). ХIаьта а 23 миллион саг мара вац из Iомабеш. ХIанал из? Цун бакъан массехк да. Царех цаI — традицей мухь. Иштта, бешна дIабаьнна практически цхьане а бувцаш боаца мотт — латынь Iомабу малхбузехьа, хIаьта эрсий бар Iомабац. Вай ца дезараша хабараш дувц, «цIеча» метта «экспанси» кхераме я яхаш (хетаргахьа, кхерам латт Советий Мехка вахарах йола информаци нахага юкъарчал доацаш кхоачаргхиларах).

Пайда ийбу эрсий мотт Iомабе геттара хал бе аьнна долча боккха аьттув болча легендах. Цхьабакъда, СССР кхьча мехкашкарча студентаща бёча балха опыто хьегойт, цхьан шера из Iомабаьраш эрсий меттала ешача лекцешка задунгIа Iаш хулаш хилар.

Шийн 50 шу даьначa хана эрсий мотт Iомабе волавеннача Карл Маркса ах шу даьлча оригинале стихаш а проза а хийцна ешаш хиннай. Цо яздаьд «Сога дуденнаяр хьаьнхьокх классически а романски а чарел чIоагIагIа эраш бола мотт Iомабара са хенарча саго хьехаш долча кьих пайда боваш хилар».

Инарал де Голль волавелар из Iомабе дикка ха яха волча хана. хIаьта ше выступленеш еш каст-каста Пушкина стихаш тIара цитаташ а кхуьлар. Эрсий меттах чIоагIагIа из могабеш яздаьд Фридрих Энгельса, Ромен Роллана, Проспер Мериме, Джон Голсуорсе, Томас Манн, Иоганнес Бехера...

Фу ду хIаьнарча ханарча сага эрсий мотт харо? Ераш я ЮНЕСКО духхьал цхьайола даннеш:

— дунен тIа арадоала хIама илхалагIа книжка СССР-е доал;

— перевод еча хIара 100 книжках 13 эрсий метталара кхыча меттала даьккха да, 13 — французски метталагIа, 10 немецки метталара;

— эрсий меттала арадоал дунен тIа араювлача Iилматехнически информаце кхоалагIа дакъа, хIаьта физикаи медицинаи даькъерчох — ах;

— арадувлача технически дисциплинех долча деррига в балхех ахаш эрсий меттала дувц;

— цу меттала кодировани ю (вешта аьлча, перевод ю, дIалоаржаду) дунен тIарча информацех динь дакъа дича кхо дакъа.

Кхыча дешаща аьлча, эрсий мотт Iомабича дукхача кхыча меттий шифре дIоагIа бе кхоачаргда кхыча мехкарча сага.

Эрсий мотт Iомабе хала хиларах дола легенда хьадьраш кхеребу: цун ялх ладеж я, дукха глагольни формаш, я оазара хьаракх дуьхьдухьача моттигашка нийслу, оазаш доаца гласнеш дIаяздеча тайпара хилац багагIа оалаш, алфавитана 33 алап да, царех алхха 6 мара дац латинскичарна тара... Из деррига иштть да, хIаьта а моллагIа дунен кхы мотт Iомабечул халагIа дац эрсий бар Iомабе. Цун фонетически гаргга атт орфографена дукха хIама ца эшаш 90 процент дешаш язду, багагIа оалача бесса (вIашш цийдара — англичаний французий меттаща цу тайпара дешаш 10 процент гаргга да). Йоалаш я алапашта тIа а кIал а уеттаю знакаш, цхьа звук хьаяре вIашаш вIашагIкхетта дезац. Литературно йоалоне халкъо бувцачеи эрсий метта формаш вIаши тара я.

Эрсий мотт дилла а букъа бенна ба кхыча меттаща латински, греки, немций, французий, англичаний меттай кIийлнаш тIа терминаш хьа а еш. Иштта «бийлла хиларо» юкъейналаьй словари состава эрсий эквиваленташ йола кхыча мехкий терминаш: индустрия, мотор, пилот, архитектура, пьеса, экзамен, диаметр, рандеву, я. кх. дI.

Вокх оагIора, латинега язду дукха эрсий дешаш — декабрист, царь, соболь, тайга, степь, калак, тройка, самовар, балалайка, Большой (театр) и. кх. дIа. XX бIаьшере тIадеттаденах керда, хано хьадаьраш большевик, Совет, колхоз, «катюша», спутник, луноход, кхыдараш. ТIа-тIа шерлуш латтача «интернациональни база» аттагIа хулийт эрсий мотт Iомабе.

Дунен тIарча русистий инициативагIа 1967 шера Париже хьаььар эрсий меттеи литератураи преподавателий Дунен халкъашта юкъера ассоциаци — МАПРЯЛ. ХIанз цунна чувоагIа 56 мехкара 123 коллективни член. 80 эзар педагоги Iилманхой. МАПРЯЛ гIо ду лаьрххIа дола учебникаш, книжкаш, пластинкаш, фильмаш, магнитни йоазош, мотт хьехара йола кхыча тайпара хIанзарча хенаца технически средствий хьас.

Эрсий мотт хьехаш бола преподавателаш цIаккха а хиннабац доазол дехьа ма эшша, цудухьа 1973 шера Москве хьаьяр А. С. Пушкина цIерагIа йола эрсий метта Iилма - тохкама Институт. Шер-шера стажировка еш хул цига 1000 гаргга эрсий мотт хьеха кхыча мехкий специалисташ. Массехк доазол дехьарча центраца договораш да института. Царна юкъе я Гумбольдта цIерагIа йола Берлински университет (ГДР), Къулбаседаи Рейн — Вестфале лаьттан эрсий метта Институт (ФРГ), Дж. Неру цIерагIа йола эрсий тохкамий университета Центр (Инди), Огайо яхача штата Университет (США).

«Русский язык» яхача издательства арахеш кхыча мехкашкарча наха лаьрхIа дола къаьстта учебникаш. Лаккхах баьб специалисташа СССР Пачхьалкхен премеца белгальъккхача «Массанена бола эрсий мотт» яхача пособе. Миддбере колледжерча эрсий метта института директора (Вермонт, США) Роберт Л. Бейкера аьлар: «Сона хетачох хIанзарча ханарча «дийнача» эрсий метта дикагIа дола учебник да из. Оаха цунах пайда ийбу массехк шу да, хIаьта тхоашта карагIдийнарех кхоачамбаь а да — шера хьийхача дикка эрсий мотт Iомабу студенташа». Дикала арахинаад из книжка, цун эррига тираж 800 эзар экземпляр я. ДIадаржара географи — 50 согIа мохк.

Арадувлаш да дунен халкъашта юкъерча русистика проблемашта дола 30 согIа лаьрххIа дола журнал, дика довзаш да царна юкъе «Русский язык за рубежом» яха советски журнал. Цун автораш юкъе ба СССР боккхагIа бола лингвисташи методисташи. Шера алхазза арадоал журнал, тираж 50 эзар, ва деш 80 мехка.

Ленина, Толстой, Менделеева, Павлова, Циолковске, Гагарина меттах цун гIонца ийха цхьайнe цоллагIаар Доттагiлеи ВIаши дувцар кхетадареи хи тIа гIолла тIехбоахе мотт — тIий хулаш латт.

Николай ЖИЛЬЦОВ.
(АПН).

ФЕ ХИЛА

Лоа диллачул тIехьагIа республика наькъашна ше билаб. ДийнахьачхьайолчаМоттигашка ша беш, воккхаэзхьа транспортни средстваш хийцца дIайоха ца луш лужкаш кIена а ша улл. Из бахьан долаш тIехьарча деношка наькъашка эуламаш дукхагIа хул. Наькъашка хьожаш йола республика службаш доагIача тайпара царна гIулакх деш яц. Транспортни средствай водителашта хала да чаржаш лужкаш долча наькъашка гIолла лела. Йоккха опыт йоача водителий вIаштIехьдоал наькъий цу халача хьалацна а зуламаш ца хулий. Таш лела. Цхьабакъда, цхьабола водителаш ба цхьаккха хIамах доз ца хеташ беххьача новкъа санна хIанз а ена лела повш. Из бахьан долаш аварен хул, цига доккхий зуламаш а деш.

Ленински районе цхьагIча пассажирски автопредприяте «Икарус» яхача автобуса водителаH. Х. Тайсумова Петропавловски шоссе салача новкъа чарнаш лужкаш йолаще а сиха водаш хиларах хьалха йодача кхаь автомашина тIатехай ший автобус. «Из аварн хиннача моттига гаьна йоацаш КСМ-2 йолча юкхе ЛИАЗ-677 яха автобус тIатехай, водителa Р. М. Бокова «Промстройматериалы» яхача объединене АТХ мухь кхухьача автомашинaна. Цига автобуса водитель чIоагIа лоза а ваь больнице вахьав.

Малгобекски районе СоагIапшена юкхе «Жигули» яхача автомашина водителa Аралихе вахаш волча Х. А. Султыгова ше билла лужкача новкъа сиха водаш наькъазара а ийнхха машийна кIалгIакхессай. Водителa юкхе ваьгIа пассажир чIоагIа лозаваь больнице вихьа, лозаваьв водитель ше а. Е водитель а е пассажир а кхерамзлеи тIехкараш дIадехканза хиннаб.

ДIадахача кIирагIа (8—14 декабре) республика наькъашка 25 автоавари хинний, цига 1 саг веннав, 27 саг лозаваьв.

НГIАССР МВД ГАИ.

БАХАЧА НАЬХА ТЕРКАМГА!

Электрически сетий Грозненски предприяте дIахойт пачхьалкхен а шоай доладахьарча сектора а абоненташка, йоагIаьча электрически энергех доагIар дIатолара расчеташ кийчъе а 1983 шера 25 декабрь хьатIакхачалехьа тIадиса декхар дIатоха а доаш хилар. 25 декабрь тIехьагIа цу кхьалха абонентащка гIоттаргдац доп хьатIехьагIардаш.

ТЕЛЕВИДЕНИ

17 ДЕКАБРЬ
II ПРОГРАММА
17.25 — «Нохч - ГIалгIайчен кIира».
17.30 — «Са Дахьен салте».
18.00 — Телевизионни [illegible]
18.05 — «Актераши ролеши». [illegible]

[illegible]

РАДИО

[illegible]

Хоаттам

Тахан республике гIоллей Грозне хувцалуш морхаш а йолаш, йоачан а йалаш, Iуйрийна цхьайолча моттигашка дохк а доалалш малхбоалехьара секунде 0—5 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилен фегара температура республике 0—5, Грозне 0—2 градус шелал йолаш хилен тарлу.

Кховнен ломмен хувцалуш морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, цхьайолча моттигашка дохк а доалалш, тайп-тайпарча сагIоацашка — хIара секунде 3—7 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилен фегара температура бийсана 8—13 градус шелал йолаш, дийнахьа —3+2 градус йолаш хилен тарлу.

Метеостанци.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске, ул. 92. Телефонаш: редактора — 2-45-57; редактора заместителa — 2-85-07; белхтохкама секретара — 2-84-68; отделаш: партийни вахара — 2-54-04; промышленностеи транспортеи — 2-65-01; юрта боахама — 2-47-84; культура — 2-84-75; письмой — 2-85-64; корректорске — 2-89-88.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора 2-85-07; ответственного секретаря — 2-84-68; отделов: партийной жизни — 2-54-04; промышленности и транспорта — 2-65-01; сельского хозяйства — 2-47-84; культуры — 2-84-75; писем — 2-85-64; корректорская — 2-89-88.

Газет арадувл шинареи, ереи, шоаттеи деношка

СФ05434. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 5932.